

GAZETA DE PERETE A INSTITUTULUI DE ISTORIA ARTEL. ISTORII VESELE ȘI TRISTE DIN VREMURI UITATE 1953–1964

de ADRIAN-SILVAN IONESCU

Abstract: *The Notice Board at the Romanian Institute of Art History. Happy and not so Happy Stories from Bygone Era. 1953–1964.* From the beginning of the building up of the workers' dictatorship in Romania, you could find in any state owned enterprise from manufacturing plants to schools of all levels and academic institutions a Notice Board, the (in)famous Wall Gazette – in fact a panel covered with ordinary cloth or velvet but always in a telling red colour, displaying at regular intervals:

- signed (or not) one-page texts;
- propaganda materials;
- newspapers' clippings;
- news of national or local significance;
- news covering the unique party's line;
- photographs and drawings with mobilizing and/or moralizing messages;
- calls for competition at work;
- solemn commitments to smash the work records;
- disapproving of people's shortcomings (laziness, theft, negligence at work, failure to perform the tasks on time, boycott or sabotage, embezzlement, gossip, etc.) and making fun of them.

The Romanian Institute of Art History was no exception and displayed such a Wall Gazette. With hindsight this proved to be a valuable documentary source that we are only now capitalizing on. A folder found in the Institute's archive uncovered the rich output of our art scholars – of news, sometimes criticism, sometimes unmasking (of the so called enemies of the people), sometimes disclosures and ... sometimes real fun from that bygone era of 1953 to 1964.

The Wall Gazette of the Institute hosted contributions from almost all employees and the output were paneled monthly or bi-monthly. Like a real printed paper, the Wall Gazette had an editorial committee, and as with any publication, committee suffered changes from time to time.

In the early years, the Wall Gazette was suffocated with political or heavily politicized texts. Around the great anniversaries of the Workers Party, the Romanian People's Republic, or other similar dates like the 7th of November (The October Revolution that happened according to the Gregorian calendar on the 7th of November, when the Bolsheviks storm the Winter Palace in St. Petersburg), 8th of March (International Women's Day), First of May (International Workers Day) or 23rd of August (the communists called it the Act of 23rd of August or Liberation Day from the Fascist Occupation, in fact the coup d'état led by King Michael I of Romania which, from 1948 till 1990, became Romania's National Day), the contributors draw activity reports of the departments of the Institute and solemnly committed themselves to future glorious achievements.

From time to time, Ion Frunzetti tuned his poetical lyre and stimulated by the satirical muse composed some really funny epigrams about his colleagues. Obviously these humor excesses were not a Wall Gazette constant trait and Frunzetti's epigrams were unfortunately only occasionally present on the panel. For the rest, boring seriousness, critical and self-critical spirit, ideology and festivism reigned supreme.

Keywords: propaganda, political texts, eulogy of the Romanian Communist Party, epigrams, Ion Frunzetti, Mircea Popescu, Amelia Pavel, Barbu Brezianu, Mihai Florea, Radu Florescu, Paul Petrescu, Paul Stahl.

În perioada de început a consolidării puterii populare, în orice întreprindere de stat, fie ea de producție, fie de educație sau de cercetare academică, exista o gazetă de perete: un panou acoperit cu postav sau catifea roșie pe care se afișau, la intervale prestabilite, texte de o pagină, semnate sau nesemnate, materiale de propagandă, tăieturi din ziare, informații de importanță națională sau locală, noutăți din activitatea de partid, fotografiile și desene mobilizatoare sau moralizatoare, apeluri la întrecerea în muncă, angajamente, înfierarea tarelor angajaților (lene, furt, neglijență în muncă, neîndeplinirea la timp a sarcinilor, boicot sau sabotaj, delațiune, bârfă, etc.) și ironizarea acestora.

Și Institutul de Istoria Artei a avut o asemenea gazetă de perete. Aceasta este, din perspectiva timpului, o importantă sursă documentară ce o valorificăm acum, pentru prima dată. Un dosar nenumerotat din arhiva Institutului are adunată între coperțile sale producția, foarte bogată, a cercetătorilor pentru acest panou de informare, criticarea, demascarea, comunicarea și ... amuzarea, din intervalul 1953–1964.

Fig. 1. Prima echipă de cercetători a Institutului de Istoria Artei, 20 iulie 1953. Mulți dintre ei erau colaboratori ai gazetei de perete. S. la D.: Petre Comănescu, șeful serviciului administrativ, Barbu Brezianu, Ion Frunzetti, Mircea Popescu, Irina Popovici, Radu Bogdan, Ioan Constantin Ionescu, contabilul Institutului, Domnica (Zozica) Chiriceanu, secretară-dactilografă, Florin Tornea, Radu Ionescu, colecția Dan Negru.

La gazeta de perete a Institutului se manifestau cam toți angajații și materialele erau panotate lunar sau bilunar (Fig. 1). Ca un adevărat periodic tipărit, ea avea un nume scris cu majuscule și ținut permanent în partea de sus a panoului – „ARTA. Gazeta de perete a Org[anizației] de bază P.M.R, U.T.M. și Sindicate ” – și un comitet de redacție, ce se schimba din când în când și care era afișat. De pildă, în 1954, acesta era format din Constantin Mihai Florea, Florentina Dumitrescu, Petre Comănescu și Anca Bursan, iar responsabil era Mircea Popescu; în 1955 era compus din Mircea Popescu, Florentina Dumitrescu, Constantin Mihai Florea, Elena Bâlcu și Petre Comănescu; în 1963, pe o bucătică de carton auriu, tăiată stelar la colțuri, era scrisă lista comitetului: Anca Costa-Foru, Florentina Dumitrescu, Mioara Boștănescu și Mihai Florea. La finele anului 1963 era stabilit sumarul numerelor lunare ale gazetei de perete pe restul aceluși an și pe anul următor (Anexa I). Cu preocupare, probabil, de a fi documentată această activitate sau pentru a participa la un concurs al gazetelor de perete din institutele de cercetări ale Academiei R.P.R. – unde nu a fost deloc apreciată ci mai mult criticată, cum se va vedea mai jos –, pe parcursul anului 1963–1964, toate gazetele de perete din acel interval de 12 luni au fost fotografiate, cu textele și materialul ilustrativ unde pot fi descoperite titlurile ce fuseseră stabilite de redacție. Pentru numerele festive, 8 Martie – Ziua Femeii, 1 Iunie – Ziua Copilului, 23 August 1944, datele respective, foarte importante, erau scrise cu majuscule pe ștraifuri de hârtie deasupra articolelor sau erau chiar decupate din carton în culori strălucitoare, sărbătorești, roșu și auriu, centrând compoziția panoului (Fig. 2, 3). Articolele nu depășeau o pagină, alteori doar o jumătate sau un sfert de coală ministerială, erau dactilografiate și, uneori, erau semnate olograf.

În 1954, apărea o notiță, cu titlul *Bibliografie*, în care era recomandat un volum proaspăt tipărit: „În editura pentru literatura politică a apărut Karl Marx și Friedrich Engels despre artă și literatură. Această culegere de texte din clasicii marxismului, sintetizate pe probleme, este o lucrare indispensabilă oricărui cercetător în domeniul literaturii și artei”. Tot atunci era afișat un text care purta titlul *La un an de la moartea lui I. V. Stalin*, semnat, neutru, *Redacția*. În colțul din stânga sus era lăsat un spațiu alb unde urma să fie lipit portretul „marelui dispărut”. Anca Consta-Foru semna, pe 12 ianuarie 1954, *Cum folosim în munca noastră învățătura leninistă*.

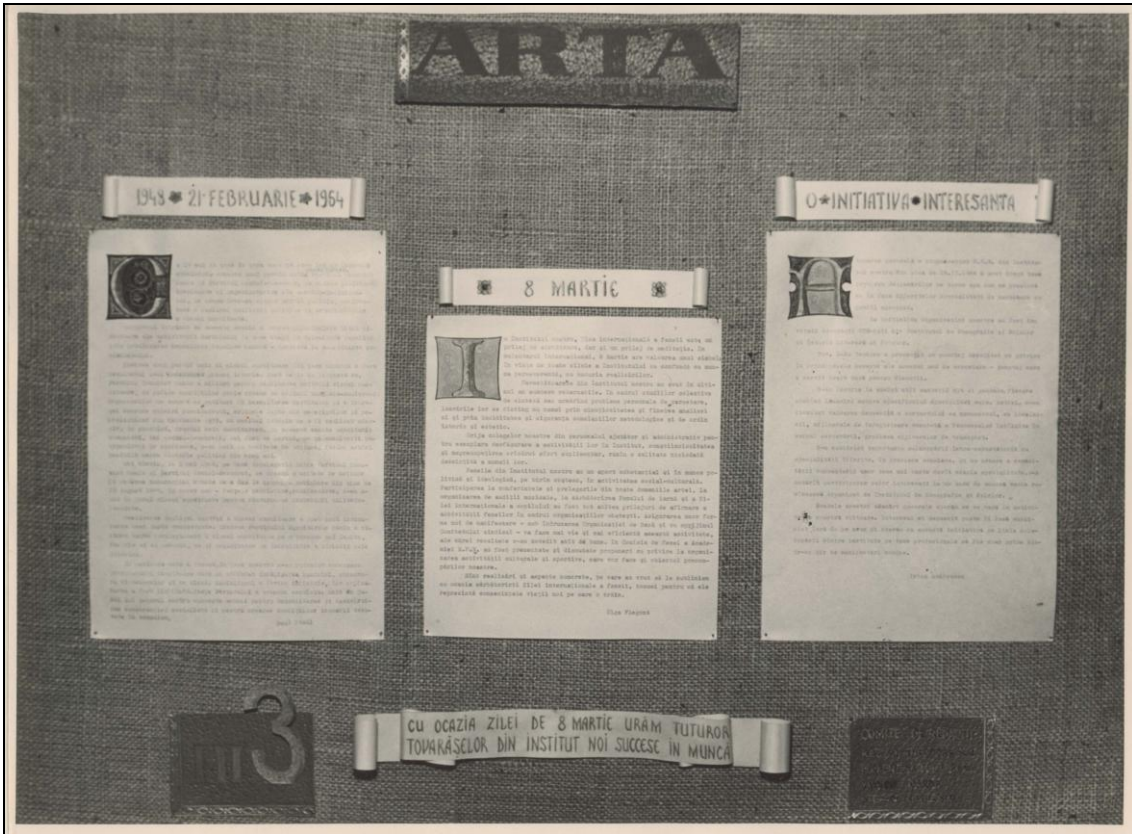

Fig. 2. Gazeta de perete nr. 3 din 1964 dedicată Zilei Femeii.

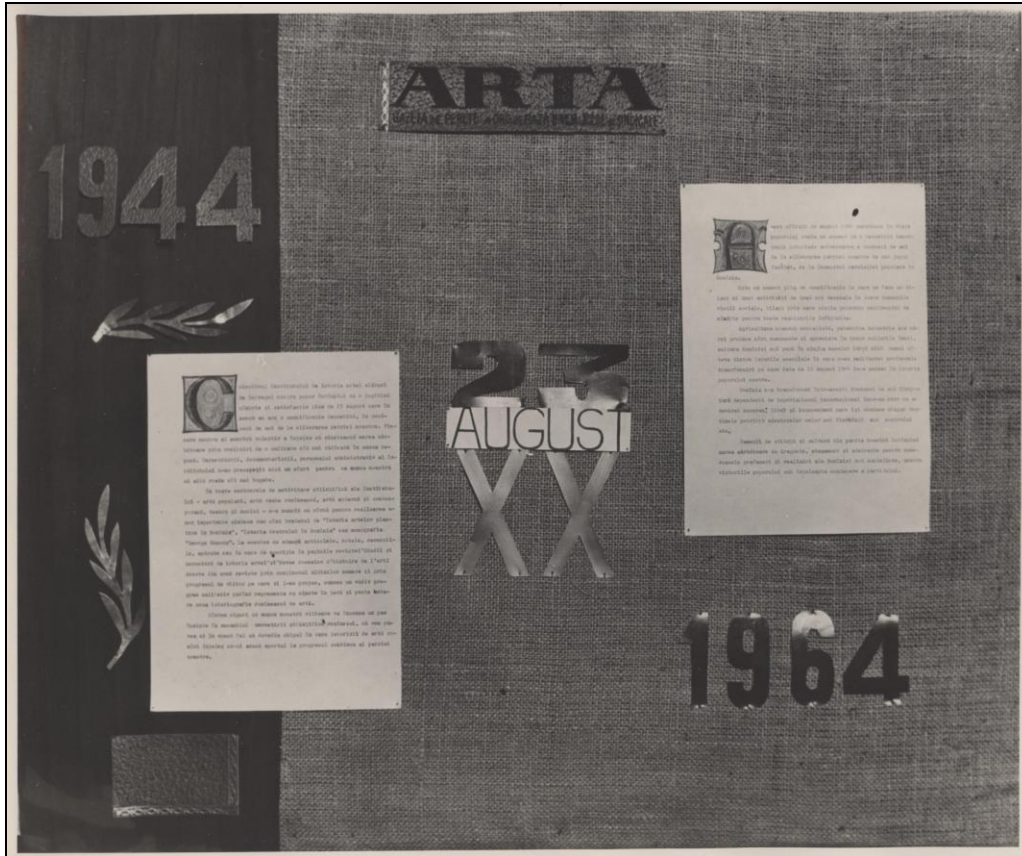

Fig. 3. Gazeta de perete dedicată aniversării a 20 de ani de la 23 August 1944.

Când se ivea ocazia erau date exemple de urmat pentru întregul colectiv privind devotamentul și spiritul de sacrificiu față de activitatea științifică. La sfârșitul lunii ianuarie 1954, în timpul unei conferințe, directorului, academicianul G. Oprescu (1881–1969) (Fig. 4), i s-a făcut rău, dar, revenindu-și, și-a continuat expozeul, fapt ce a impresionat întreaga asistență.¹ Comitetul de redacție al gazetei de perete a afișat o notă, intitulată *O pildă vie*, în care era relatat dramaticul eveniment și era lăudată atitudinea profesorului care, peste câteva zile, a sfidat intemperniile – marile zăpezi ale acelei ierni – pentru a se deplasa la Institut.²

Fig. 4. Acad. G. Oprescu, directorul Institutului de Istoria Artei, foto Aurel Bauch, BAR.

În toți acești ani de început, gazeta de perete era sufocată de texte politice sau politizate. În apropierea unor mari aniversări ale partidului, ale Republicii Populare Române, ale datelor de 7 noiembrie, 1 Mai sau 23 August etc. semnatarii făceau dări de seamă a activității secțiilor și își luau angajamente pentru viitoare realizări.

Un material nesemnat glorifica Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și, în puține rânduri, era evidențiat aportul la creație plastică liberă și la cercetare academică: „Partidul realizator al erei acestea noi, a libertății, a dat și artiștilor orizonturi noi, posibilitatea de nestânjenită creație, în slujba poporului, le-a valorificat opera difuzând-o în masele largi, și înarmând cercetătorii de istoria artei cu concepția marxist-leninistă, a făcut posibilă o mai largă înțelegere a creației artistice și mai eficace îndrumarea ei. E bine să fim conștienți că fără Revoluția din Octombrie nici activitatea noastră orientată științific, și pusă în serviciul poporului, într-un institut de cercetări de tip nou, nu ar fi fost posibilă. De aceea, în momentul solemn al aniversării mărețului eveniment deschizător de epocă, gândul nostru trebuie să fie plin de recunoștință și de slavă”. Tot cu acel prilej, Mihai Florea (1929–1986) (Fig. 5) scria, cu ton glorios, despre Luna Prieteniei: „De fiecare dată ziua de 7 NOIEMBRIE, zi care închide luna marii Prietenii și care constituie una din cele mai scumpe sărbători ale noastre, este un prilej de trecere în revistă a realizărilor îndeplinite pe drumul construirii socialismului cu ajutorul Uniunii Sovietice. Tot odată apropierea acestei sărbători prilejuiește o adâncire în cunoașterea succeselor și în studierea experienței constructorilor comunismului de către oamenii muncii din patria noastră. (...) Fie ca această prietenie să se întărească și să înflorească neconținut”.

¹ Petre Oprea, *Contact cu artă*, București, 1994, p. 74–75.

² „O pildă vie: La ultima Sesiune științifică a Academiei R.P.R. s-a petrecut un fapt care nu poate fi trecut cu vederea.

La 29 ianuarie 1954, deși nu se simțea bine, Prof. Acad. G. Oprescu și-a citit comunicarea, până în clipa când s-a văzut silit să întrerupă lectura... pentru ca, de îndată ce și-a recăpătat puterile, să se reîntoarcă dărz la pupitru și să-și termine expunerea. Prof. G. Oprescu nu a vrut nici după aceasta să părăsească incinta Academiei și a participat activ la discuții.

Peste patru zile, la 3 Februarie, în timp ce vifonița întroienise aproape întreg orașul și unii funcționari mai tineri nu se încumetau să înfrunte nămeții, Prof. G. Oprescu a pornit pe jos de la Cotroceni și a venit să-și facă datoria de fiecare zi la Institutul nostru. Zelul fără precedent și spiritul de abnegație al unui om care numără peste șaptezeci de primăveri este un exemplu care ne îmbărbătează și pe care tindem să-l urmărim cu admirație”.

În preajma datei de 30 decembrie 1953, Radu Florescu (1931–2003) (Fig. 6) evidențiază realizările, dar și unele neîmpliniri, și lauda spiritul autocritic al unei secții care, în urma analizei din cadrul ședințelor, și-a revizuit viziunea asupra unor aspecte ale cercetării întreprinse în mod deficitar: „Sărbătoarea pe care o așteptăm peste puține zile cade anul acesta sub semnul unor adânci frământări de însemnătate mondială. Așa că aniversarea Republicii noastre capătă semnificația unui moment deosebit în lupta, sporită cu dârzenie și hotărâre, pentru apărarea ființei ei, pentru a păstra neatinse posibilitățile de înflorire și dezvoltare pe care le-a creat actul de acum 6 ani. (...) Am dori, în cele de mai jos – fără a ne feri de critică – să desprindem câteva aspecte din viața de muncă și de frământare a Institutului nostru din perioada premergătoare mării sărbători. Perioada aceasta este perioada în care două serii de evenimente ocupă viața Institutului. Mai întâi ea coincide cu scandența planului anual. E deci timpul în care se judecă cum și întrucât membrii Institutului și-au făcut datoria. (...) Din această cauză Institutul are un aspect de activitate febrilă. Fenomenul, dacă e supărător ca metodă, e – credem – totuși îmbucurător din punctul de vedere al conștiințiozității profesionale.

Fig. 5. Mihai Florea, arhiva familiei.

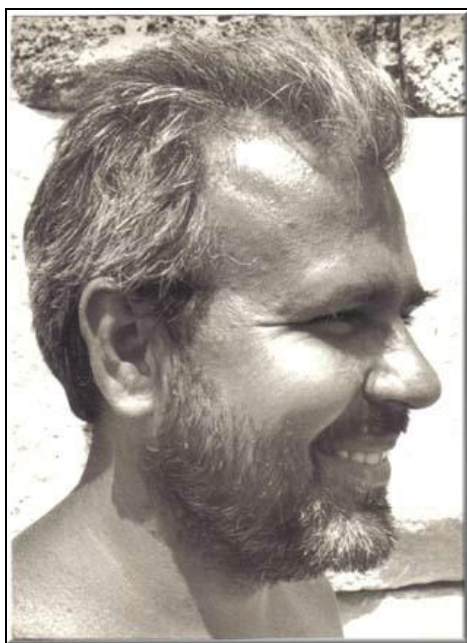

Fig. 6. Radu Florescu, colecție particulară.

Și realizările se vor vedea odată cu sfârșitul anului. Astfel, va fi gata de tipar *Manualul de istoria artei românești*, de asemenea Secția de artă plastică va termina primele 6 capitole ale *Istoriei picturii românești* (vol. I), iar Secția de artă feudală va da gata de tipar *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*. În toate secțiile se pregătesc – peste plan – comunicări pentru Sesiunea Academiei R.P.R.

Dar ar fi să privim lucrurile mecanic dacă ne-am oprit aici: De mult mai mare importanță sunt ședințele de analiză a muncii secției. Trebuie arătat că aceste ședințe – și îndeosebi rapoartele pe baza cărora s-au desfășurat – au avut totuși un caracter mai puțin principial și unul mai mult statistic. Nivelul lor ideologic a fost nesatisfăcător și asta constituie o scădere a activității Institutului. Aceasta este o urmare a faptului că aceste ședințe au fost indicate vag – drept ședințe de analiza muncii –, lucru care făcea posibilă plasarea în puncte de vedere deosebite.

O parte din această scădere revine și celor mai ridicați tovarăși din Institut, care deși au remarcat faptul la discuții, nu au contribuit la orientarea justă a rapoartelor în faza lor de pregătire. Dar responsabilitatea cea mai mare revine secțiilor, care nu au avut înțelegerea adecvată a problemei, înțelegând-o drept o dare de seamă iar nu o discuție de pe poziții principiale și de metodă a realizărilor proprii.

Totuși, lucrurile nu s-au oprit aici. Faptul, în urma discuțiilor, a fost înțeles iar critica adusă însușită. Este cazul Secției de artă feudală care în urma discuțiilor din cadrul ședinței și de după ședință a ajuns la concluzia că a dat dovadă de lipsă de simț critic și de lipsă de simț politic în evaluarea propriilor realizări, și și-a propus drept o preocupare constantă a secției discutarea de pe poziții principiale și de metodă a tuturor realizărilor viitoare în cadrul secției. Este, de asemenea, cazul Secției de artă populară care, în urma sesizării Secției a VI-a a Academiei R.P.R., a hotărât să se ocupe în mod deosebit de principiile și metoda cercetărilor de teren în așa fel încât ele să dea rezultate legate de viața și dezvoltarea istorică a poporului, iar nu simple colecții de documente etnografice.

Cu aceste realizări de ordin material și principial și cu preocuparea pentru mai multă principialitate și o mai justă orientare, Institutul nostru poate întâmpina cu fruntea sus, sigur că se înscrie pe linia luptei de întărire a Republicii noastre, deosebita festivitate în ajunul căreia ne găsim – cea de a VI-a aniversare a ei”.

Mircea Popescu (1921–2004) (Fig. 7) a redactat un articol intitulat *Despre critica în Institutul nostru* în care atrăgea atenția asupra modului defectuos și inefficient în care era făcută critica, pe șușotite, între patru ochi, fără a se găsi curajul necesar de a fi spuse opiniile, cu glas tare, în ședințe, pentru ca acea critică să fie constructivă: „Dar iată că, din când în când, colaboratorii noștri cu opinii atât de nete despre semenii lor sunt chemați să se întrunească și să-și spună în colectiv cuvântul cu privire la munca lor și a tovarășilor lor! Se întâmplă atunci un lucru ciudat: cu cât împrejurarea e mai importantă, cu cât numărul celor prezenți este mai mare, cu atât devine mai accentuată tendința spre ocolirea faptului concret, a caracterizărilor precise, individuale, spre învăluirea realităților în formulări generale, euforice, din care nimeni nu poate reține decât că... există lipsuri, există mai ales succese, dar întotdeauna, pentru toate, există îndeosebi explicații și justificări. Sau, pur și simplu, se tace, ca la Sesiunea a VI-a a Academiei de pildă, unde, în pauze, mulți tovarăși – și eu și tov. Remus Niculescu și alții – și-au exprimat păreri foarte categorice, pentru ca dintre toți unul singur să meargă până la a-și spune de la tribună cuvântul, expunându-se prin aceasta criticilor, aduse în lipsă, că și-a arogat dreptul de a vorbi în numele tuturor. (...) O energie care – atunci când există și există din plin – ar putea dinamiza munca noastră și a altora, ar putea birui stagnarea și inerțiile, se irosește astfel pe la colțuri; sau – se întâmplă și așa – răbufnește, ca în cazul tov. I. Frunzetti, în forme de o violență nejustificată, care tocmai prin aceasta nu-și atinge câtuși de puțin scopul.

Nu am reușit încă, în Institutul nostru, să transformăm critica dintr-o chestiune personală determinată de timorările, orgoliile și susceptibilitățile fiecăruia, ca și mai ales de dorința de a menaja pe cât se poate susceptibilitățile celorlalți, într-o metodă permanentă întemeiată pe cunoașterea obiectivă, temeinică, a faptelor și a oamenilor. Fără acest caracter obiectiv, documentat și tovarășesc, critica devine pustiitoare, negativă, șablonardă. Este timpul să înțelegem că nu de cancanuri și scandaluri e nevoie, nu de menajamente sau de sarcasme se simte trebuință, ci de o critică făcută cu consecvență și curaj și izvorâtă din convingerea sinceră și fermă că munca noastră poate și trebuie să fie îmbunătățită”.

Gazeta de perete era o tribună, o agora, de la care se prezentau realizările, dar și neîmplinirile muncii în colectiv care evidenția tocmai individualismul pronunțat al cercetătorilor, majoritatea vleitari ce nu doreau să se irosească în lucrări de grup, ci să se evidențieze în opere sub nume propriu.³

Publicarea primului număr al revistei SCIA durase destul de mult și predarea materialelor ori corectarea lor întârziiau apariția ei. Pregătirile începuseră încă din 1953, dar nu se putuseră aduna suficiente articole pentru a umple revista. Amelia Pavel (1917–2003) (Fig. 8) încerca să-și stimuleze colegii în articolul *Revista își așteaptă colaboratorii*, panotat la gazetă, cândva, în 1953. Ea prezenta autorii și articolele deja primite, dar îi înțepa pe cei care promisese, dar nu-și predaseră studiile ori notele sau nici măcar nu

³ Petre Oprea, *Două perioade din istoriografia artei românești moderne și contemporane*, București, 2001, p. 90.

oferiseră vreun material. Cu multă ironie arăta că muzicologii nu contribuiseră cu nimic: „Secția de muzică așteaptă semnul unei baghete care să-i dea intrarea. I-am da sugestia să înlocuiască bagheta cu un toc” și încheia cu un apel mobilizator: „Pentru viitorul apropiat urăm tovarășilor colaboratori predare ușoară și punctuală, de calitate, și dorim să nu li se împotmolească lucrările pe la tovarășii referenți” (Anexa 2). În articolul *Despre anumiți zăbavnici*, Barbu Brezianu (1909–2008) (Fig. 9) prezenta, în 1954, această situație trenantă și-i „demasca”, cu un amestec de seriozitate și sarcasm, pe cei vinovați: „În calitate de mamoș-empiric al unui periodic (având aproape gestația plodului omenesc, care, plăsmuit în august 1953 nu s-a născut nici până astăzi) – venim a ne plânge în legătură cu unii colaboratori care au izbutit într-o mai mică sau mai mare măsură, să contribuie la această întârziere. În frunte se așază grupul clujean. Iată pe tov. I. Farago cu articolul său despre «covoarele secuiești». După ce acest studiu a fost trecut prin ciur și sită, după ce a fost tradus, stilizat, tăiat, ajustat, după ce i s-a rezervat în revistă și două planșe color – cinste ce putea fi atribuită cu mai mult folos altor lucrări –, din pricina «calității» textului, articolul tov. Farago (ajuns în faza finală, gata a fi tipărit) a fost scos, perturbând astfel întreaga paginație, irosind munca depusă în redacție, în tehnoredacție și tiparniță. [și nesocotind timpul care mai mult ca oricând înseamnă, costă și bani. – rând șters de autor, n. ASI]

Fig. 7. Mircea Popescu, 1957, detaliu dintr-o fotografie de grup, Instiutul de Istoria Artei „G. Oprescu”.

Fig. 8. Amelia Pavel, Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”.

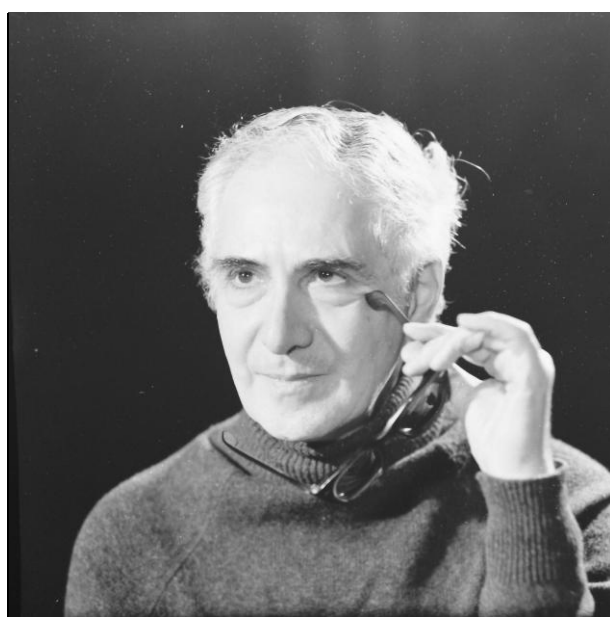

Fig. 9. Barbu Brezianu, foto Eugeniu Lupu.

Într-o fază și mai înaintată se afla articolul tov. Kós Károly al cărui studiu, – de altfel frumos ilustrat –, după ce primise bunul de tipar și viza de ieșire la lumina zilei, la 8 aprilie [1954], a trebuit să fie amputat cu circa 10 rânduri betege din naștere.

Al treilea clujean, tov. Nicolae Dunăre («doctor N. Dunăre»), vine la 18.II.1954, printr-o scrisoare, să ne roage să modificăm, nu articolul, ci numele său. Tovarășul vrea ca pe viitor să nu se mai numească Dunăre simplu, ci Nicolae Oprea Dunăre – pentru ca numai câteva zile mai târziu, cu prilejul consfătuirii etnografilor, să spună că s-a răzgândit și că revine la numele lui pur dunărean.

Oprim aici exemplele de «intervenții pe parcurs» (care din păcate au fost mult mai multe) și terminăm cu un sfat și un adevăr à la Palice: Cercetătorul științific are obligația să dea la tipar articole scrise corect, nedeslănate, cu respectul adevărului științific până în cele mai mărunte amănunte, și cu respectul riguros al regulilor ortografice. Când se predă un articol el trebuie să fie și «bun de tipar». Orice modificare ulterioară reprezintă timp pierdut și fiecare întârziere vine să se adauge la nenumăratele pretexte scornite de o editură plină de o academică imaginație”. Câtă dreptate avea autorul și cât de actuale sunt încă aceste aspecte!!!!

La scurt interval, Brezianu revenea cu un alt articol în care saluta, cu entuziasm, apariția mult-așteptatului periodic și lauda efortul colectiv depus pentru el: „Revista nu este numai un fruct individual, ci un rod al muncii întregului colectiv al Institutului, secție cu secție, om cu om, fiecare având o contribuție mai mică sau mai mare sau mai valabilă.

După cum din haos s-a născut lumea, astfel, dintr-un noian de materiale, dintr-un amalgam de note, documente și recenzii, s-a plăsmuit și primul număr, care după un lent travaliu de triere și tehnoredactare s-a cristalizat într-o formă și a căpătat o haină a cărei «croială» a rămas un bun câștigat. (...) Salutăm cu bucurie apariția revistei, am zice, a con-soarei noastre” (Anexa 3). Și nu peste mult – sau poate chiar înaintea materialului de mai sus (nu putem ști cronologia exactă căci documentele sunt așezate într-o ordine relativă în dosar) – tot Brezianu semna un alt text ce purta, scris de mână, cu caractere de-o șchioapă, titlul sărbătoresc *A APĂRUT REVISTA INSTITUTULUI* (Anexa 4). Cu mare bucurie, autorul anunța ieșirea de sub tipar a primului număr al periodicului, dar atrăgea atenția că, acesta fiind un „număr școală”, redactorii au învățat foarte multe lucruri, dar au avut și unele scăpări precum lipsa de unitate în redactare a aparatului critic de la un autor la altul, care nu respectaseră normele stabilite de Academie, sau erori de sintaxă, de ortografie, de completare a legendelor și de stabilire a locului de amplasare a ilustrației.

Uneori erau, însă, incluse și materiale glumețe, voioase, scrise cu șagălnicie chiar dacă erau menite să atragă atenția asupra unor erori ale colegilor sau asupra unor formulări defectuoase din articolele acestora. Astfel, același Barbu Brezianu, cu o vervă demnă de un umorist de forță, semna articolul *Deșiră-te mărgărite*, parafrazând titlul celebrei feerii a dramaturgului Victor Eftimiu, *Înșir-te mărgărite*. În el, după ce explica, în termeni foarte serioși și docti ce sunt și cum se obțin perlele naturale, autorul trecea la selectarea unor „perle negre”, rod al „secrețiunilor maladive ale moluștelor omenești”, și ironiza pe câțiva autori ce-și oferiseră studiile sau fuseseră deja publicați în revista SCIA. Începea cu etnograful clujean, Kós Károly, care, într-un articol despre arhitectura secuiască, făcea o referire nepotrivită, fără legătură cu subiectul, la un veterinar și la grohăitul porcului și cotcodăcitul găinilor din coteț; pe Boris Zderciuc îl ridiculiza că folosea greșit niște termeni, alăturând nepotrivit modelele zoomorfe vegetalului, oferindu-i astfel ocazia lui Brezianu să ricaneze: „Este un mod de a împăca varza «zoomorfică» cu capra «vegetală»”; despre o colegă de la secția de teatru scria: „Grațioasa noastră colaboratoare Anca Costa-Foru, într-un elan juvenil și arzând oarecum etapele, își începe articolul despre actorii ambulanti astfel: «La îndemnul recent al tov. Gala Galaction care într-un articol datând încă din 1911...» Curat recent!”. Își încheia nota cu niște înțepături foarte periculoase care l-ar fi putut costa foarte scump, la adresa „cerberului politic” al Institutului⁴: „(...) câteva perle extrase din articolul cu titlul de lung metraj al tov. Lelia Rudașcu: «Despre dezvoltarea trăsăturilor realiste în creația lui Nicolae Grigorescu încă în perioada începuturilor». Tov. Lelia Rudașcu ne vorbește despre pictorul N. Grigorescu care la Agapia se delecta «realizând mici putti care zboară în jurul Sfintei Treimi». Mai aflăm că sfinții pictorului, oarecum localizați, sunt «rafaelești și correggionești», iar propriul său autoportret, de o «execuție extrem de stângace» are o stranie «și anumită materialitate a privirii». Dar asemenea atitudini sugubețe erau destul de rare la gazeta de perete...

⁴ Lelia Rudașcu (1915–1954), istoric și critic de artă, veche ilegalistă și membră de nădejde a P.M.R., promotoare a realismului socialist și propagandistă de forță. Era „cerberul roșu al Institutului” de care se temeau toți angajații, inclusiv directorul, acad. G. Oprea.

Doar Ion Frunzetti (1918–1985) (Fig. 10) își acorda, din când în când, lira spre a compune niște foarte hazoase epigrame, stimulate de muza sa satirică. Dactilografiate pe niște bilețele puțin mai mari decât cele de autobuz sau tramvai din acea perioadă, ele erau diseminate în câte un colț al gazetei. Mai totdeauna erau cu adresă directă, fie la un coleg, fie la o situație anume sau o secție a Institutului. Adesea, destinatarul ori tema erau enunțate la începutul epigramei:

Secția de muzică

În secția lor e numai armonie,
Își cer acordul pentru orice act,
În ritmul muncii, dovedesc mult tact,
Căci cântă, ani, aceeași melodie.

Lui Andrei Tudor

Ai plan frumos, dar termenele-s scurte
Și mii de alte treburi te împart.
Deci: tai „istoria muzicii de curte”,
Și... legi „istoria muzicii de gard”.

Secția de muzică are buni cunoscători de limbi străine

Mânăstire' ntr'un picior
Parcă e și nu-i ceva,
Când întrebi: „André, Tu dors?”⁵
Ți-a răspuns: „Me, sir?”⁶ Ța va!”⁷

Unor colaboratori avari în ceea ce privește redactările

Semnând măcar din două'n două zile
În condica prezenței, într'un an
Poți umple cult mai multe zeci de file
Decât ar scrie chiar Radu Bogdan!
(Unde mai pui că-s pagini „peste plan...”)

La ședințele săptămânale din Secția de artă modernă și contemporană, debaterile lucrărilor iau adesea forme de adevărate procese

Procesele-s săptămânale
Și-s doi la număr concurenții:
Ale lui Mircea⁸ sunt verbale
Al lui Fănel⁹ e... de intenții.

Orice post rămas liber în Institut sau prevăzut de schema nouă, trece la Secția de Teatru (Gurile rele)

Cum e-un loc liber, l-a și rezervat
La „teatru” (vezi, aici e tragedia!)
Căci „plastica” rămâne să-și crească
(Vorbesc de Galeria Națională), „galeria”.
Și singurul pe care nu l-au luat
E Stal-ul¹⁰ de la arta populară.

⁵ Ironie la adresa muzicologului Andrei Tudor, șeful Secției de Istoria muzicii.

⁶ Ironie la adresa muzicologului Nicolae Missir.

⁷ Ironie la adresa Stelei Sava, muzicolog în Secția de Istoria muzicii.

⁸ Referire la Mircea Popescu, secretarul științific al Institutului.

⁹ Referire la Radu Bogdan, care purta și acest prenume în actele oficiale, George-Fănel Weissbluth.

¹⁰ Ironie la adresa lui Paul H. Stahl, cercetător la Secția de Artă populară.

Tov. Scarlat Froda are de gând să redeschidă problema paternității lui Vlaicu Vodă, îngropată de mult
Davila putea fi tată
Pentru Vlaicu Voievod?
E-o chestiune contestată:
Froda crede că-i „une fraude”?

Tovarășului Constantin Florea Mihai, Responsabil cu întrecerile

Se’ntreabă toată lumea’n institut:
„Știți care-i rezultatul pân’acuma
În secțiile ce s’au întrecut?”
Răspunsul: „Florea s’a-ntrecut... cu gluma!”

Florea M.¹¹ e-un autor
Publicat într-o revistă.
Deci ca dânsul nu există
Altul mai înflori-tor!

Tov. Tancred Bănățeanu, Emilia Ionescu și Boris Zderciuc au lucrat necoordonat la redactarea unei lucrări despre arta populară în Gosp. Agricole Colective, care a trebuit de aceea să fie refăcut

– De ce nu iese tocmai de-o-potrivă
Lucrarea ăstui trio triumfal?
– Fiind gospodăria colectivă,
E studiul redactat individual.

Secția de artă populară

De mii și mii de ani, din era dacă,
Din preistorie, cu puțință-i oare
Ca, în atâtea tipuri de cuptoare
Să n-aibă timp concluzia să se coacă?

Secția de artă feudală

Era un plan stufos nevoie mare
Și’n teme-ai fi putut să te și’ncurci.
Noroc că Ștefan¹², la comemorare,
Le-a izgonit pe toate, ca pe turci.

Secția de artă modernă și contemporană

E secție frunțașă, cât de colo!
Avem cercetători în ea pe-alese,
Din analiza muncii, doar, reiese
Că-n cor, la colectiv, toți cântă solo.

Direcției

Cerând deschis părerea tuturoră,
Spre-a hotărî, direcția-i consultă
Mai democratic chiar ca-ntr-o agora,
Și după ce-i ascultă, toți... ascultă.

¹¹ Referire la teatrologul Mihai Florea.

¹² Referire la Ștefan cel Mare pentru a cărui comemorare a fost pregătit un volum special de cercetătorii Institutului, coordonat de Mihai Berza, *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din vremea lui Ștefan cel Mare* (1958).

Ziarului de perete

Când schimb, la anul, ziarul de perete
– De-o vreme responsabila se-ntreabă, –
Aș vrea să-l schimb ceva mai pe-ndelete,
Nu tot ca p-âl de an, așa, pe grabă...

Mie însumi

Biet șef de secție, faci pe dracu'n patru,
Ți'ncorzi atenția'n sute de antene.
De plastică ți-e secția, nu de teatru,
Și totuși, parte n'ai decât de scene!

Mie însumi

Condeiu meu, admis fără idei,
A fost încondeiat dintr-un condei,
Simt bucuros că gestul, consecvent,
Îl face un condei... condescendent. (Fig. 11)

Câteodată, se încumeta și Paul Stahl (1925–2008) (Fig. 12) să strecoare, în proză, câteva ironii la adresa colegilor, în special a celor de la sectorul de artă populară. Pe o pagină, erau diseminate patru texte scurte în care își înțepa confracții:

„O rectificare

Tov. K. Koss ne-a comunicat că afirmația <Secuii se nasc cu securea în mână> aflată în lucrarea domniei sale este doar o formă poetică de exprimare, cum fals se crezuse la un moment dat în Institut.

Sărbătorirea unui centenar

Tov. Dunăre a împlinit cea de-a 100-a redactare în 40 de pagini a lucrării domniei sale asupra costumului țărănesc din Bihor. Îi urăm cu prilejul acestui centenar, o viață cât mai lungă și la mai mare (cu aprobarea direcției).

Cugetare Bănățeană¹³

Mă'ncred
Ta'ncred
Se'ncrede

Considerație

Tov. Florescu este considerat drept cel mai bun arheolog al istoricilor de artă. Aflăm că e onorat cu o cinste asemănătoare printre arheologi: este considerat drept cel mai bun istoric de artă al arheologilor.¹⁴ Până și semnătura autorului era încărcată de umor: „Pentru conformitate/ Paul Stahl/ cu mii de scuze.....!”

Evident, excesele de umor nu erau o constantă a gazetei de perete, iar epigramele lui Frunzetti sau micile contribuții ale lui Stahl erau doar din când în când prezente pe panou. În rest, domnea seriozitatea, spiritul critic și autocritic, ideologia și festivismul.

Numărul 3 al gazetei pe anul 1954 conținea materiale semnate de Florin Tornea – *Să ne însușim temeinic și în adâncime marxism-leninismul* –, de Mihai Florea – *În întâmpinarea zilei de 1 Mai* – și de Paul Petrescu (1927–2009) (Fig. 13) – *Ședințele de analiza muncii Institutului pe trimestrul I*. În acest ultim text, autorul prezenta, succint, discuțiile de la cele două ședințe plenare ale Institutului, cea de-a doua, din luna aprilie a aceluși an, fiind consacrată Secției de Artă Populară. Între altele, el consemna: „Din raportul de activitate citit de șeful secției a reieșit că Secția de artă populară a avut o bogată activitate în cursul anului 1953 și că s-au făcut eforturi serioase în vederea lichidării tendințelor de factologie manifestate de către unii

¹³ Referire ironică la adresa etnografului Tancred Bănățeanu.

¹⁴ Referire ironică la adresa arheologului Radu Florescu.

din colaboratorii secției. În discuțiile care s-au purtat după citirea raportului s-a scos în evidență faptul că în secție mai există unele lipsuri legate de organizarea muncii, cum ar fi de pildă: planul de lucrări prea încărcat în raport cu forțele de muncă existente sau necunoașterea de către membrii secției a lucrărilor redactate chiar în cadrul secției”.

Fig. 10. Ion Frunzetti, col. Florica Cruceru.

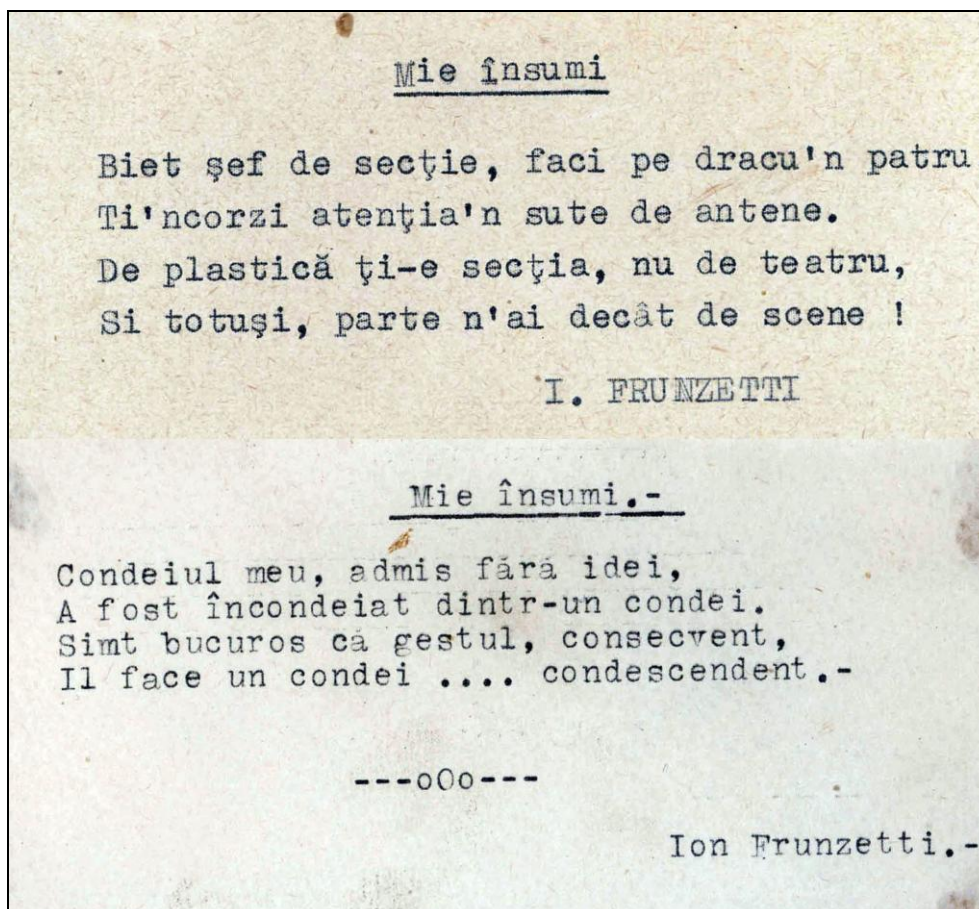

Fig. 11. Autoepigrame de Ion Frunzetti.

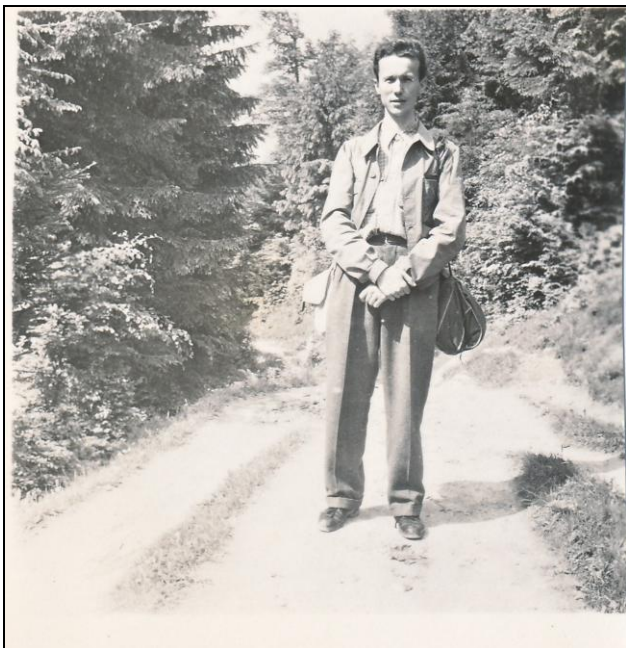

Fig. 12. Paul H. Stahl pe teren, Bran, 1954,
Arhiva Paul H. Stahl.

Fig. 13. Paul Petrescu pe teren, Bran, 1954,
Arhiva Paul H. Stahl.

Pe niște bilețele erau notate câteva apeluri mobilizatoare: „SĂ RĂSPUNDEM CHEMĂRII COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN DE A NE PUNE CUNOȘTINȚELE ÎN SLUJBA OPEREI DE CONSTRUIRE A SOCIALISMULUI, ÎN SLUJBA RIDICĂRII CONTINUI A NIVELULUI DE TRAI MATERIAL ȘI CULTURAL AL POPORULUI NOSTRU”; „PLAN DE ÎNTRECERI/ Pentru începerea unei campanii de întreceri în Institutul nostru, se propun următoarele puncte: 1. Punctualitate în predarea lucrărilor (eventual depășiri de termen; control prin șefii de secții); 2. Organizarea arhivelor documentare și fotografice ale secțiilor; 3. Organizarea muncii în secții (ținerea la zi a dosarelor cu procesele verbale, etc.); 4. Angajamente concrete pentru gazeta de perete pe trimestrul în curs; 5. Angajamente să se răspundă la mobilizările ce se fac de către Institut (Manifestații, ședințe sindicale, etc.); 6. Angajamente pentru economisirea de materiale”. Pe încă o asemenea fițuică se găseau trecuți salariații care fuseseră remarcăți pentru activitatea depusă și succesele raportate: „EVIDENȚIAȚII NOȘTRI/ PAUL PETRESCU și PAUL STAHL pentru îmbunătățirea nivelului calitativ al lucrărilor redactate în ultima vreme, pentru atitudinea lor mai combativă ca în trecut față de problemele muncii în secție; MARIA MUZICESCU pentru munca susținută și cu bun randament depusă; a tradus în întregime partea privitoare la muzică din lucrarea lui Sulzer: «Geschichte des Transalpinischen Daziens»; CONSTANTIN FLOREA MIHAI, pentru felul în care face în mod continuu cercetările de bibliotecă (a găsit mss Millo inedite) și pentru felul în care știe să îmbine munca profesională și munca politică în Institut; CONSTANTIN IONESCU, pentru corectitudinea și promptitudinea cu care lucrează; DOMNICA CHIRICEANU, pentru volumul și calitatea sporită a lucrărilor de dactilografiere efectuate; FLORICA GEORGESCU, pentru felul în care îmbină munca profesională cu munca obștească”.

Politicul, însă, prima în viața Institutului. După ce lauda abnegația dovedită de câțiva proaspăt angajați care deja lucrau la niște teme importante (Dumitru Năstase încadrat în februarie 1954, Laetiția Gâță în iulie 1954, Fernanda Foni în septembrie 1954 și Radu Florescu sosit și mai recent), Mihai Florea critica dezinteresul unora dintre cercetători pentru pregătirea ideologică: „Grija pentru formarea cadrelor tinere, în sensul înarmării lor cu metode și principii juste, de care să se slujească în interpretarea fenomenelor de artă, s-a făcut simțită și prin îndrumarea acestor cadre (ca și a celor mai vârstnice de altfel) spre diferite forme de învățământ politic: unii tovarăși sunt studenți ai universității serale de marxism-

leninism, alții urmează cercul de Istoria Partidului. Sunt însă și trei tovarăși (Radu Florescu, Remus Niculescu și Foni Fernanda) care nu participă la o formă organizată de învățământ. (...) Se impune «întinerirea» cadrelor tinere ca să ne putem mândri cu ei ca fiind niște oameni vii, activi, prezenți pe toate potecile care duc la ridicarea prestigiului Institutului nostru”.

Fig. 14. Radu Bogdan, foto Hedy Löffler,
13 februarie 1940, Arhiva Radu Bogdan.

În numărul 4 pe 1954, Radu Bogdan (1920–2011) (Fig. 14) publica, cu ton poruncitor, un articol intitulat *Să întărim spiritul de partid în munca științifică* pe care îl încheia, vizionar: „O sănătoasă poziție partinică oglindită de activitatea noastră va constitui fără îndoială cea mai convingătoare pildă de felul cum înțelegem să întâmpinăm lucrările congresului partidului”. Despre *Cercetarea de teren* scria șeful secției de artă populară, Florea Bobu Florescu. Simion Alterescu (1921–1995) (Fig. 15), șeful secție de teatru, semna, cu inițiale, un material intitulat *Câte ceva despre o grupă sindicală și un responsabil plin de... răspundere*. Șeful serviciului administrativ, Petre Comănescu, scria un articol în domeniul său, *Să facem economii*, iar Mircea Popescu, redactorul responsabil al acestui panou, scria *Despre cum este și cum ar trebui să fie colaborarea tovarășilor noștri la gazeta de perete*. Între altele, Popescu avea motive întemeiate să critice modul dezinteresat în care era tratată gazeta și colaborarea la ea: „Credem că în aceasta stă viciul fundamental al felului în care colaborează – atunci când colaborează – tovarășii noștri la gazeta de perete, în lipsa de caracter concret a celor mai multe din articolele pe care le primim. Acest viciu are, la o cercetare mai atentă, rădăcini adânci și multiple: alături de fuga de critică el dovedește necuoșterea problemelor Institutului în ansamblul lor, sectarismul care caracterizează munca unor tovarăși, lipsa de interes a unora dintre noi pentru problemele colectivului de muncă al Institutului în genere, închistarea tovarășilor în munca pentru rezolvarea sarcinilor profesionale ce le revin și neglijarea sau chiar ocolirea muncii obștești” (Anexa 5).

Se apropia o sărbătoare națională și gazeta de perete trebuia să o anunțe cum se cuvenea. Mihai Florea – care se manifesta ca „politrucul de servicii” și se achita de sarcinile ideologice – redactase un material intitulat *În întâmpinarea zilei de 23 August 1954*. Anca Bursan, o angajată a secției de muzică, elaborase un material intitulat *La începutul noii etape de muncă*, în care analiza Raportul de activitate al Institutului pe trimestrul al II-lea, unde fuseseră semnalate anumite lipsuri la care ea făcea propuneri de remediere. Dar, elementul cel mai valoros al panoului din vara anului 1954 era *Angajamente în cinstea mării sărbători*: dactilografiat pe laturile unei coale ministeriale, el conținea lista tuturor cercetătorilor care își propuneau să se evidențieze printr-o lucrare nouă, inedită, sau prin terminarea înainte de termen a uneia începute mai demult, prin redactarea unui articol pentru gazeta de perete sau pentru revista institutului ori un periodic extern, sau prin activități de fișare, de documentare sau de ordonare a arhivei documentare (Anexa 6). Într-un plic erau adunate propunerile fiecăruia dintre aceștia, fie scrise de mână pe bucățele de hârtie, fie dactilografiate și semnate olograf. După acestea a fost centralizat materialul panotat¹⁵ (Fig. 16,17,18,19, 20).

Fig. 15. Simion Alterescu, imagine la ferparul publicat în *Minimum*, nr. 142–153, 1999.

În următorul număr 6 al gazetei, trei materiale erau dedicate mării sărbători a verii: *23 August 1944 – 23 August 1954*, semnat de Irina Popovici, *23 August și Institutul nostru* de Anca Costa-Foru și, un text mai aplicat la plastică, *Arta în cei 10 ani de la Eliberare* de Barbu Brezianu (Anexa 7). Cu ocazia unei asemenea importante celebrări era oportun a fi lăudați fruntașii în muncă, așa că, pe același panou era afișată o listă cu *Evidențierea noastră* – nominalizarea angajaților care se remarcaseră în procesul de producție era una dintre metodele cele mai eficiente de creare a emulației atât într-o uzină, cât și într-un institut de cercetări. Merituoșii din personalul științific și din cel administrativ erau Simion Alterescu, Remus Niculescu, Florea Bobu Florescu, Mircea Popescu, Mihai Florea, Radu Bogdan, Constantin Ionescu, Florica Georgescu și Florica Boștenescu, la fiecare dintre cei menționați fiind explicate și motivele pentru care erau lăudați (Anexa 8).

¹⁵ *Angajamente în cinstea mării sărbători*:

- Tov. Gh. Focșa – va redacta pește plan un caiet de artă populară: *Arta populară în casa Trif Veta din Almașul Mare*.
- Tov. Paul Petrescu și Paul Stahl – vor redacta articolul pentru revista Institutului înainte de termen (5 august în loc de 15 august).
- Tov. Theodora (sic) Voinescu – va trimite până la 15 iulie documentarea pentru campania pe teren planificată pentru 30 iulie.
- Tov. Ruxandra Băleanu – va termina până la 1 august în loc de 1 sept. documentarea pentru monografia Sucevița.
- Tov. Heinz Stănescu – va înainta raportul asupra cercetărilor pe teren de la Dumești și va redacta nota „Meșterii din timpul lui Ștefan cel Mare” până la 1 august în loc de 15 august.
- Tov. Simion Alerescu – va redacta în formă definitivă înainte de termen studiul „Contribuții la studierea influenței teatrului rus în țara noastră” și va citi și discuta toate fișele extrase în ultimele luni de colaborării secției.
- Tov. Anca Costa-Foru – va preda la 1 august – deci înainte de termen – articolul pentru revista Institutului.
- Tov. Florin Tornea – va încheia înainte de termen cercetările privitoare la Ion Slavici și va pune la punct articolul pentru revista Institutului.
- Tov. Scarlat Froda – va prezenta până la 23 august un tablou complet, cu cotele respective, a tuturor manuscriselor aflate în Biblioteca Academiei R.P.R., cu privire la teatru.
- Tov. M. Florea – va preda înainte de termen nota pentru revistă și va cerceta până la 23 august 50% din materialul privitor la activitatea lui Matei Millo.
- Tov. Radu Ionescu – va transcrie și trasa fișele Tattarescu din arhiva secției, precum și documentele găsite la Arhivele Statului.
- Tov. Amelia Pavel – va alcătui o bibliografie a tuturor publicațiilor sovietice privitoare la problemele de artă plastică și muzică.
- Tov. Radu Bogdan – va redacta în acest trimestru materialul despre Jules Perahim programat pt. trimestrul următor.
- Tov. Mircea Popescu – va preda înainte de termen articolul despre Iscovescu pentru revistă.
- Tov. Remus Niculescu – va da o notă pește plan pentru revista Institutului.
- Tov. N. Missir – va alcătui o listă a cotelor manuscriselor referitoare la problemele de muzică.
- Tov. M. Muzicescu – va alcătui înainte de termen punctajul studiului monografic Dinicu.
- Tov. Anca Bursan – va alcătui înainte de termen punctajul monografiei Gavril Musicescu.

Angajament
în cinstea zilei de 23 August
1954

Redactare peste plan a
muni artist. de artă populară
- "Artă populară în Casa Sfințit
din Alinașul Mare (Căzari)
Raionul Oniștie -
Text 10 pag.
Pluse foto - 30 -

26. VI. 1954. *[Signature]*

Fig. 16. Angajamentul lui Gheorghe Focșa
în cinstea zilei de 23 August 1954.

Anca Costa-Foru

În împlinirea lui 23 August
1954, voi preda la 1 August,
Înainte deci de termenul fixat de
redacția revistei, Capitalul complet
despre B.P. Hasden, redactat definitiv,
înțelegând în acest sens să includă
perioada de cercetare a periodicelor
vremii în jurul lui 15 Iulie -

Fig. 17. Angajamentul Ancăi Costa-Foru
în cinstea zilei de 23 August 1954.

SECȚIA DE ARTA FEUDALĂ

ANGAJAMENTE ÎN CINSTEA ZILEI
DE 23 AUGUST 1954.-

Tov. THEODORA VOINESCU își ia angajamentul să
termine până la 15 iulie crt. documentarea pen-
tru campania de teren din vara acestui an, plani-
ficată inițial pentru 30 iulie a.c.-

Tov. ROKANDRA BALEANU își ia angajamentul să
termine până la 1 august - în loc de 1 septembrie
brie - documentarea istorică pentru monografia &
Sucevița.-

Tov. FLORENTINA DUMITRESCU va termina până la
5 iulie crt. - în loc de 15 iulie, bibliografia
pentru documentarea în campania de teren.

Tov. HEINZ STANESCU își ia angajamentul să înai-
teze raportul asupra cercetărilor pe teren efec-
tuate în deplasarea la Dumești și să redacteze
nota "Meșteri din timpul lui Ștefan cel Mare"
până la 1 august în loc de 15 august.-

Tov. DUMITRU NASTASE își ia angajamentul să pre-
dea fotografiile necesare repertoriului "Arta
în epoca lui Ștefan cel Mare" la 10 iulie crt.
în loc de 20 iulie.-

---o0o---

[Signature]

Fig. 18. Angajamentul Secției de Artă Medievală
în cinstea zilei de 23 August 1954.

În cinstea zilei de 23 august secția de artă modernă și
contemporană a Institutului de Istoria Artei își ia angajamentul
și contribuie la organizarea arhivei predând fișele transcrie
aflate la fiecare din membrii secției.

Tov. Remus Niculescu va da o notă peste plan pentru revista
Institutului sau pentru presă.

Tov. I. Bruczești va preda peste plan pentru rubrica "Discu-
ții" a revistei *Arta Plastică*, pagini în legătură cu problema
tipicului.

Tov. Mircea Popescu va da un articol pentru gazeta de
perete și un material pentru presă.

Tov. Barbu Brezianu va da un articol pentru gazeta de pe-
rete și o notă pentru presă.

Tov. Amelia Pavel va da o bibliografie a materialelor so-
vietice de estetică și istoria artei aflate la Institutul Român
Sovietic și o notă pentru presă despre Expoziția de caricaturi.

Fig. 19. Angajamentul Secției de Artă Modernă și Contemporană
în cinstea zilei de 23 August 1954.

Fig. 20. Angajamentul lui Paul Petrescu și Paul Stahl
în cinstea zilei de 23 August 1954.

Paul Petrescu și Paul Stahl
mă adrețea articol
pentru revista Druhtatolca
măritude de termen.
(5. VIII m. l. de 15. VII)

- 30 Decembrie 1955 -

Sînt în viața oamenilor, a popoarelor, a statelor, evenimente care le schimbă din temelii destinul, istoria, înfățișarea. Un asemenea eveniment a fost, pentru poporul nostru, actul de la 30 Decembrie 1947. Proclamarea Republicii a constituit pentru noi, cei ce muncim în cadrul Institutului de Istoria Artei al Academiei R.P.R., începutul unei vieți noi, de frumoase înfăptuiri, de pasionante și migăloase cercetări, în care fiecare dintre noi a simțit grija și sprijinul Statului democrat popular. De aceea, în ziua aceasta memorabilă a lui Decembrie 30, salutăm din toată inima și întîmpinăm sărbătorește cea de a 8-a aniversare a patriei noastre scumpe, Republica Populară Romîna.

29. XII. 55

G. Oprescu

Fig. 21. Acad. G. Oprescu despre 30 Decembrie 1955.

În gazeta de toamnă erau concentrate dări de seamă asupra activității unora dintre secții: Paul Stahl oferea informații despre rezultatul deplasărilor pe teren ale etnografilor în materialul *Cercetările făcute de Secția de Artă Populară în Regiunea Suceava* – unde erau menționate cauzele întâzierii predării articolelor pentru revistă și neîmplinirile din timpul deplasărilor (lipsa de fonduri care a temporizat plecarea pe teren, lipsa unui mijloc de transport al Institutului care ar fi eliminat timpul pierdut pe drumurile de țară, numărul restrâns de cercetători și absența din echipă a desenatorilor); Laetiția Gâțză de la secția de teatru dădea detalii despre *Organizarea Arhivei*, iar Ion Frunzetti semna un ferpar la moartea Leliei Rudașcu.

Mircea Popescu afișa, în mijlocul lunii noiembrie 1954, un articol, intitulat *Să luptăm pentru punctualitate și calitate*, în care făcea bilanțul activității aceluși an, în mare satisfăcătoare, dar criticând întârzierea unor predări sau calitatea slabă a acestora, lucrute în pripă și fără tragere de inimă. Tocmai șeful unei secții dădea un rău exemplu în acest sens: „Ne pare rău că acest articol nu poate fi un ditiramb, ci trebuie să aibă mai curând caracterul unui semnal de alarmă. Ca și în anii precedenți, activitatea Institutului nostru înregistrează – și trebuie să înregistreze și acum – în anumite sectoare o accelerare de multe ori nesănătoasă a ritmului muncii, izvorâtă din necesitatea de a redacta într-un termen devenit prea scurt lucrări de seamă, la care munca pe parcursul anului se dovedește – iarăși și iarăși – a fi fost defectuos planificată. E cazul îndeosebi al activității Secției de artă modernă și contemporană, al cărui șef, tov. Ion Frunzetti, nereușind să-și organizeze într-un chip mai metodic propria sa muncă, dă cu regularitate exemplul efortului excesiv de a rezolva sarcinile în ultimele momente înainte de scadențe, exemplu pe care din păcate membrii colectivului – cu excepția tov. Pavel – l-au urmat și anul acesta ca niște adevărați discipoli. Rezultatul unei munci de felul acesta este, în cazul fericit în care sarcinile sunt totuși rezolvate, o redactare mai grăbită, care n-a ajuns încă să fie dezbătută în colectiv, astfel încât punerea ei la punct ia încă destulă vreme din etapa de muncă următoare. (...) Ținem să semnalăm aceste aspecte deficitare ale muncii noastre pentru ca pe viitor eforturile noastre să meargă conjugat spre o mai bună planificare a muncii, care să asigure predarea la timp a lucrărilor, însă niciodată în dauna calității, a finisării lor până în cele mai mici amănunte în așa fel încât ele să merite cu adevărat titlul de lucrări științifice”.

De un timp luase ființă un Cerc de Studii în care erau dezbătute temele curente de cercetare și propunerile de articole pentru revistă. Radu Bogdan consemna *Câteva cuvinte despre Cercul de Studii* în care, ciudat pentru el, care avea așa un pronunțat spirit critic, își arăta aprecierea pentru activitatea grupului: „Două ședințe (...) au și avut până acuma loc. Ele au dovedit că ideea adoptată, poate da rezultate din cele mai frumoase. Discuțiile s-au purtat la un nivel ridicat, principial, participarea fiind destul de numeroasă și de însuflețită. Ele au dus la o mai limpede cristalizare a ceea ce trebuie să însemne pentru noi o monografie. Ele au arătat totodată în ce mod trebuie făcută o critică pentru ca aceasta să fie cu adevărat constructivă și să ducă la progres. (...) Interesul deosebit cu care tovarășii noștri au urmărit discuțiile de până acum este îmbucurător. Ar fi de dorit ca acest interes să se mențină, fapt care este în primul rând în funcție de felul cum vor fi întocmite și redactate analizele critice ale lucrărilor. Cred, de asemenea, că tovarășii noștri ar putea aduce un concurs și mai susținut dacă – chiar și în cadrul gazetei de perete – ar veni cu sugestii fie în ce privește viitoarele teme de analizat, fie în ce privește modalitatea însăși a discuțiilor”.

Față de anul 1954 pentru care s-au păstrat articolele grupate pe numerele lunare ale gazetei de perete, anii 1955 și 1956 nu sunt prea bogați în acest sens: au fost păstrate doar câteva articole fără a putea stabili, cu certitudine, datarea lor, cu excepția celor de la sfârșit de an, când se pregăteau festivități legate de Ziua Republicii (30 Decembrie) și alte serbări comuniste. La apropierea Congresului P.M.R., în 1955, cercetătorii s-au simțit obligați să-și arate atașamentul politic, așa că a fost programată o sesiune științifică pe 19 și 20 decembrie¹⁶ și și-au luat angajamente a preda temele de studiu înainte de termen.¹⁷

¹⁶„În cinstea celui de al Doilea Congres al Partidului Muncitoresc Român, Institutul nostru va organiza o sesiune științifică festivă în zilele de 19 și 20 decembrie, cu următorul program:

Luni, 19 decembrie, ora 12

- Mircea Popescu – Realizări științifice ale Institutului de Istoria Artei și probleme și perspective de viitor.
- Andrei Tudor – Tradiție și actualitate în muzica noastră contemporană.
- Maria Musicescu și D. Nastase – Cercetări de artă veche românească din secolul XIX.

Marti, 20 decembrie ora 12

- Amelia Pavel – Caricatura politică românească în primul deceniu al sec. XX.
- Paul Stahl și Paul Petrescu – Ceramica smălțuită românească din Transilvania.
- Letiția Gîță – Date noi cu privire la începuturile regiei teatrale în țara noastră”.

¹⁷ În cinstea Congresului Partidului Muncitoresc Român se vor realiza în cadrul Institutului de Istoria Artei următoarele lucrări înaintea termenului de predare prevăzut de plan sau peste prevederile planului:

Toate acestea erau anunțate la gazeta de perete. Chiar dacă nu era membru de partid, G. Oprescu, în calitate sa de director, trebuia să-și dovedească fidelitatea față de partid și de noua orânduire democrat-populară, așa că semna un mic text în care sublinia importanța datei de 30 decembrie 1947, când fusese abolită monarhia (Anexa 9) (Fig. 21). Tot în acest context, Mircea Popescu redactase articolul *Să ne pregătim temeinic pentru noul nostru plan cincinal!*, Mihai Florea semna două materiale, *În preajma celui de-al II-lea Congres al P. M. R. și Pentru Pace*, iar Radu Florescu, *85 de ani de la nașterea lui Lenin*. Tot Florescu semna un raport de deplasare pe teren, în Județul Vâlcea, între 22 iulie și 16 august 1955, al colectivului de la Secția de Artă Feudală. Mircea Popescu a redactat un amplu material privind rezultatele Institutului din intervalul 1951–1955, intitulat *Bilanț de activitate și perspective de viitor* (Anexa 10).

Problema revistei SCIA a fost abordată de Amelia Pavel într-un text în care, după o frază în care enunța laudele de care se bucuraseră recente numere, acoperea restul articolului cu evidențierea scăderilor și a lipsurilor: „(...) Să medităm serios asupra observațiilor și propunerilor care ni s-au făcut în legătură cu îmbogățirea conținutului revistei noastre. Ni s-a atras în primul rând atenția asupra faptului că ultimele sumare nu cuprind deloc, sau prea puțin, studii cu privire la fenomenul artistic actual. Măsurile luate – introducerea unor noi teme în planul de lucru al Institutului, teme care vor îndrepta atenția cercetătorilor înspre studiul amănunțit al dezvoltării artelor noastre în perioada de după 23 august 1944 – vor remedia desigur lipsurile existente azi. (...) În al doilea rând, s-a făcut observația că articolele publicate în revista noastră păstrează un caracter prea pronunțat «documentar» și că nu se remarcă la cercetătorii noștri interesul pentru teoretizare, nici dorința de a ajunge la anumite concluzii cu un caracter mai general. Dacă observația este justificată pe deplin, nu trebuie să uităm totuși că este vorba aici despre o serie de probleme dificile, a căror rezolvare se cere făcută cu răbdare și pregătită prin studii și lecturi temeinice și că nu vom servi pe nimeni, prezentând articole cu orice preț teoretice, scrise cu entuziasm, dar pripit, în ajunul predării.” Autoarea încheia cu îndemnul către colaboratori să-și aleagă din vreme temele de interes, să le propună redacției și să se apuce din vreme de lucru, spre a le preda la timp.

La început de an, pe un bilețel, angajații erau felicitați în mod tovarășesc: „Organizația de bază a Institutului de Istoria Artei și Comitetul de Redacție al Gazetei de Perete felicită personalul științific și administrativ al Institutului cu prilejul anului nou, 1956, și îi urează spor la muncă și succese în cel de-al doilea plan cincinal”. Într-un material, Frunzetti se ocupa, cu umor-i caracteristic, de acel grup format în Institut pentru a dezbate temele de studiu ale cercetătorilor. Față de relativul entuziasm arătat de Radu Bogdan cu câțva timp mai înainte, Frunzetti evidenția, în stilul său glumeț, ineficiența întâlnirilor. Scris, cu roșu, în colțul din dreapta sus *Pagina humorului tragic*, apoi titlul *Despre Cercul de Studii*, textul era împănât cu ironii și calambururi „Cercul este și prilej de... circulări ale direcției. Ni se atrage atenția că dezbaterile lui trebuie să rămână confidentiale căci este vorba de discuții în cerc închis. De la cerc și-a luat, probabil, denumirea și cel care, în cerc – e – tare, pe teren sau în bibliotecă se recomandă drept cercetător. (Așa îl cunosc și cercurile în care se învârt). Aș mai putea adăuga că acest cerc e «de studii», în măsura în care direcția studiază mereu posibilitatea de a-l face să funcționeze ca pe roate.

Mai este, de asemenea, important să se știe că deși cerc, această formă de organizare a discuțiilor n-are nici o rază... de nădejde: problema lui este în centrul atenției cercurilor conducătoare ale institutului nostru. Totuși, nimeni nu pune probleme decât prin tangentă. Secant, în miez, nu se poate ajunge, pentru că acesta e caracterul fatal al oricărui cerc: să umbli pe ocolite” (Anexa 11). Și, pentru a-și accentua argumentația hilară, autorul și-a semnat numele... în cerc! (Fig. 22). Tot în mapa anului 1956 s-au păstrat noi epigrame ale sale cu adresă la colegii ce nu colaborau, ca el, la gazeta de perete și alta pentru el însuși:

„Când e vorba să scrie la gazeta de perete, toată lumea se dă înlături.

Somația veche: «redactorii

Să scoată ziarul din pământ»

E justă, cred: acolo sunt

Intrați toți colaboratorii.

1. *Biserici cetății din Ardeal* de acad. prof. G. Oprescu. În plan era prevăzută o comunicare cu acest subiect. Până pe 30 octombrie tov. acad. G. Oprescu va redacta un amplu studiu asupra acestei teme.

2. *Drama istorică contemporană* de Simion Alterescu. Lucrarea va fi predată înainte de termen, la 30 octombrie.

3. Studiul despre *Ajutorul muzicologiei sovietice pentru dezvoltarea muzicii românești contemporane*, de Andrei Tudor. Lucrarea va fi predată înainte de termen, la 30 octombrie.

4. Studiul despre *Meșteșugul fluerăritului în Urșani*, de Paul Petrescu și Paul Stahl. Lucrarea peste plan, care va fi predată la 30 octombrie.

5. Transcrierea tuturor documentelor privitoare la caricatura lui Nicolae Grigorescu existente la Biblioteca Academiei R.P.R. (Remus Niculescu). Lucrarea, peste plan, va fi predată la 30 octombrie.

Fig. 24. Boris Zderciuc (al doilea din stânga) pe teren, satul Chereluș, Comuna Șicula, Jud. Arad, cu meșterul Ioan Herlea zis Oanea Marischii cu soția, cumnata și fiul, aprilie 1966, colecția Natalia Marcu.

Mie însumi

De ce scriu singur epigrame
 Când sunt atâția – eu îi știu –
 Care-ar putea să se proclame
 Mari humorisți, prin tot ce scriu?”

Pe lângă muza umoristică, Frunzetti își delecta colegii și cu câte o schiță în creioane colorate. Referindu-se, probabil, la o chestiune abordată în ședințele Cercului de Studii unde unul sau mai mulți colegi fuseseră acuzați de păcatul factologiei în elaborarea lucrărilor, Frunzetti a panotat o schiță cu legenda „A fi sau a nu fi... factolog? Aceasta e problema!”, în care îl reprezenta pe tristul prinț al Danemarcei, în straie cernite, trântit într-un fotoliu, în mijlocul unei biblioteci, și căzut pe gânduri, vegheat de o bufniță cu aripile deschise. În rafturile ce se ridică până la boltile camerei se văd tomuri pe ale căror cotoare sunt scrise titlurile care-i dădeau bătaie de cap lui Hamlet: Estetică, Etică, Teologie, Logică, Estetică, Etnografie, Astronomie, Filosofie. La picioarele sale ce află un tom deschis pe care scrie *Dialectică* și un altul pe care scrie *Antropologie*, iar pe un rotul se reia întrebarea fără răspuns „A fi sau a nu fi factolog?” (Fig. 23).

La scurt interval, Boris Zderciuc (1918–1994) (Fig. 24) semna un amplu material (două pagini și jumătate), *Tot despre Cercul de Studii*, în care, la început, făcea referire la colegul umorist: „Nu e vorba despre un nou sens al noțiunilor «cerc» sau «studii» care, alăturate, definesc – sau ar trebui să definească – o foarte utilă formă de activitate științifică. Să-i lăsăm tov. Frunzetti plăcerea sondajelor în tainele semanticii”, după care lua un ton serios, academic, și trata problema specificului național al poporului român ce enunța că trebuia tratată „pe o bază teoretică și metodologică științifică”, oferită doar de „teoria marxist-leninistă a noțiunii”. Este de înțeles tonul grav al semnatarului care își încheia expozeul izvorât din preceptele învățământului de partid cu următoarea concluzie: „Pe linia sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al P.M.R. cu privire la alcătuirea unei istorii a poporului român, studiarea problemelor specificului național se înscrie, așadar, printre cele mai urgente”.

În acel an au existat câteva materiale conjuncturale, nesemnate – precum *Luna Prieteniei* sau *Din chemările C.C. al P.M.R cu prilejul zilei de 23 August 1956* – ori semnate, precum cel al lui Radu Florescu despre sărbătorirea celei de-a 12-a aniversări a zilei de 23 August. Cu un curaj deosebit, decizând oarecum angajarea sa politică, Mihai Florea a elaborat un scurt text plin de autoironie și de subtilă șfichiuire a obligațiilor de partid, intitulat *Articole ocazionale*. În el era arătat că, de o vreme, el era autorul mai tuturor materialelor conjuncturale și, la sugestia unor binevoitori de a le panota, anual, pe aceleași, el a refuzat pe motiv că trăirile nu pot fi identice de la un an la altul. Este drept că, la câțiva ani după moartea lui I. V. Stalin, atmosfera politică locală se mai relaxase și corectitudinea politică din 1952–1953, supravegheată cu atenție de cenzori, nu mai era atât de strictă. Florea spunea: „Acum 5–6 ani, eram deprinși a ne culege urările de prin ziare și de pe pancartele colorate. Acum începem să ne căutăm cuvintele în inimă, în inima care s-a încălzit ascultându-l pe Oistrah. Acum 5–6 ani mulți mai cuvântau numai cu buzele, rostind vorbe searbede. Acum bucuria se strigă cu ochii, ochii care se umezesc văzându-l pe omul de legendă, Maresiev”¹⁸ (Anexa 12).

Atmosfera destinsă se găsea și în alte materiale. Tot Florea semna *O poveste cu un pic de adevăr* în care, după ce deplângea inactivitatea grupei sindicale, o lauda pe Elena Zottoviceanu – „roțița” care a început să se miște și a pus în funcțiune un resort și apoi întregul mecanism – care reușise să facă rost de bilete de teatru pentru colegi și, se spera, că poate se va putea organiza și o excursie până la Peleş, dacă „Domnul” Profesor Oprescu ar putea obține un autobus de la Academie. Chiar folosirea termenului de *domn* în locul celui generalizat de tovarăș era un semn al schimbării!

După o listă cu realizările primului trimestru, semnat, neutru, Redacția (Anexa 13), urma un material al lui Mircea Popescu, *Despre problema organizării muncii în Institutul nostru*, – unde erau reluate vechile situații care se manifestaseră de multă vreme ale nerespectării termenelor de predare a lucrărilor, a redactării în pripă, în ultimul moment, cu repercusiuni nefaste asupra calității rezultatului, a individualismului și necoordonării muncii în colectiv, a indiscipliniei și a moliciunii șefilor de sectoare care nu verifică activitatea subalternilor, a lipsei curajului unora dintre cercetători de a face o critică constructivă la lucrările colegilor și a creșterii cultului personalității la unii dintre angajați. La unison cu cele scrise de secretarul științific al Institutului, Amelia Pavel a elaborat un articol în care erau dezbătute lucruri deja enunțate în anteriorul material: *Unele aspecte ale cultului personalității în Institut*. Pavel insista pe o mai puternică angajare în activitatea colectivă, care suferea din cauza individualismul membrilor, indiferenți la munca în grup și la activitățile obștești: „Cu toate progresele înregistrate în dezvoltarea simțului de echipă și al răspunderii colective față de problemele fiecărei secții în parte și ale institutului în general, persistă încă în mentalitatea unor colaboratori o bună doză de indiferență și uneori chiar de desconsiderare pentru orice muncă având un caracter obștesc sau care nu este legată direct de problemele «personale» din plan sau din afara lui. Unele atitudini manifestate de curând, cu prilejul corecturilor nr. 1–2/1956 al revistei noastre, au dovedit că există cercetători care se socotesc mai presus de muncile mărunte, de «bucătăria» cercetării sau a redactării, lăsată cu ușurință pe seama altora; care disprețuiesc legea comună a punctualității în execuția lucrărilor. Prin aceste procedee ei perturbă bunul mers al activității institutului, îngreunând și stăvilind munca științifică a colegilor lor. O concepție mai sănătoasă despre normele fundamentale ale muncii intelectuale în colectiv ar putea, desigur, cu ușurință să remedieze aceste deficiențe”.

Dumitru Năstase (1924–2013), apreciind rezultatele Secției de Artă Feudală, unde fuseseră angajați recent doi noi membri, Cornelia Pillat și Emil Lăzărescu, enunța *Perspectivile* luminoase ce se arătau pentru activitatea tuturor. Nu toți se puteau lauda cu același lucru: Florea Bobu Florescu, în *Ghicitoare*, lamenta faptul că, la Secția de Artă Populară, unde erau trei cercetători, rămăseseră doar doi, după plecarea lui Tancred Bănățeanu, iar cel mai activ, care și înainte fusese la fel de activ, Boris Zderciuc, nu era ajutat de celălalt coleg. Cei doi erau identificați prin inițiale – B.Z. și T.B. – doar celui de-al treilea nu-i acorda această cinste, lăsând să se ghicească cine era acela. Este de presupus că personajul nenumit, care nu se manifesta prea mult în secție, era cercetătoarea Emilia Ionescu.

Un text ciudat și amuzant era semnat, cu aer misterios, „Un colaborator voluntar” (sub care nu am putut descoperi cine se ascundea), și se referea la dezinteresul față de gazeta de perete, lăsată a fi redactată

¹⁸ Aleksei Petrovici Maresiev (1916–2001), as al aviației sovietice în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial care, după o cădere cu avionul, rănit, a fugit din prizonieratul german și a reușit să se întoarcă la ai săi unde ambele picioare i-au fost amputate din cauza gangrenei. Dar, după refacere, a învățat în foarte scurt timp să se folosească de proteze și a revenit în aviația de vânătoare având noi victorii remarcabile. A fost onorat cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice și distins cu cele mai înalte ordine și medalii devenind un simbol al abnegației și patriotismului.

doar de obișnuirii gazetari „de servicii”: „Primele numere ale gazetei de perete s-au bucurat de colaborarea multora dintre cercetătorii principali și articolele au dezbătut probleme de muncă în mod curajos și cu multă adresă critică. Curând însă colaboratorii gazetei de perete – de altfel mereu aceiași – au cam obosit, iar alții nu s-au prea oferit să le ia locul. Un colaborator asiduu, care cultivă calamburul¹⁹, susținea să cei care-și refuză colaborarea la ziarul de perete ar avea circumstanțe atenuante dat fiind lucrările lor de multe ori scrise pe pereți.

Colaborarea la ziarul de perete fără îndoială că nu este obligatorie, dar absența continuă a unora dintre colaboratori, eschivarea altora, trădează o atitudine care poate readuce în discuția colectivului nostru problema prezenței cercetătorilor din Institut în viața științifică și obștească.

Exemplul tovarășilor M. Musicescu, Anca Bursan, Mircea Popescu, Amelia Pavel, Ion Frunzetti, Mihai Florea, frecvenți colaboratori, putea fi urmată mai ales de colaboratorii noștri mai tineri, a căror superioritate «intelectuală» față de o problemă atât de... insignifiantă nu dovedește decât înstrăinarea de viața institutului”. Dar, se pare că aceste îndemnuri nu-i sensibilizau și nici nu-i mobilizau pe cei vizați căci, gazeta de perete a continuat să fie redactată de aceiași autori.

Problema Cercului de Studii apărea ca o prioritate și în anul următor. La fel și politizarea cercetării. Fernanda Foni milita pentru implicarea, cu seriozitate, a colectivului în ședințele acestuia: „Organizația de bază, dorind să adâncească și mai mult pregătirea filosofico-ideologică a colectivului nostru, dorind să lege și mai mult specificul nostru de muncă de formele de pregătire ale învățământului de partid, a inițiat înființarea Cercului de studii al Institutului nostru. Tematica de studii propusă de organizația de bază dovedește concretizarea acestor principii și evidențiază o serie de probleme extrem de utile pentru pregătirea noastră. De aceea, este necesar ca, pe lângă respectarea cu punctualitate a ședințelor de lucru ale cercului de studii, toți colaboratorii institutului să dezvolte lupta de opinii, să discute multilateral problemele ridicate, să îmbogățească referatele ținute cu date noi, interesante. Numai atitudinea activă, creatoare a noastră, a tuturor, va face ca cercul de studii să-și ajungă scopul, să ridice și mai mult nivelul pregătirii noastre profesionale”. Cât de departe era acest discurs desprins parcă din limbajul folosit la ședințele de partid, de șăgălnicia textului lui Frunzetti din anul anterior! Pe o altă coală de hârtie era dat Programul Cercului de Studii din care reieșea că unele întâlniri aveau loc în exterior, la alte institute de cercetări, în funcție de tematică.²⁰

La împlinirea a 50 de ani de la răscoala țărănească din 1907, Georgeta Oțetea semna un material cu acest subiect și menționa sesiunea consacrată de Academie, în luna martie, acestui eveniment, precum și implicarea angajaților Institutului în cercetarea reflectării acestui subiect în arta națională.

Apăreau la gazeta de perete și informații utile, precum aceea făcută de Letiția Găță²¹ privind recente publicații de artă sosite la biblioteca Institutului sau la aceea a Academiei, în special periodice occidentale – ceea ce era o noutate căci până nu demult, la bibliografia gazetei erau indicate doar titluri în limba rusă, apărute în URSS: *Museum, Gazette des Beaux Arts, The Studio, Burlington Magazine, Art News, Domus, La revue des arts, Connaissance, Bildende Kunst, Theater der Zeit* etc. Un alt anunț era cel al lui Florea Bobu Florescu privind fondarea unei secții de artă populară la Muzeul Brukenthal. Tot un etnograf, Paul Stahl, făcea o comunicare despre *Publicațiile de artă populară* (Anexa 14).

Parcă spre a-l concura în spirit pe colegul Frunzetti, Mihai Florea a închipuit niște dialoguri hazlii, cu colegele, de 1 Martie, așezate sub genericul *Mărțișoare...* (Fig. 25, 26). Asemenea texte amuzante ajutau la descrețirea frunților după lecturarea materialelor serioase, cu temă politică sau festivă.

¹⁹ Referire la Ion Frunzetti.

²⁰ Programul Cercului de Studii

1. Relația dintre bază și suprastructură – Inst. de Filozofie
2. Legile de dezvoltare ale economiei socialiste – Inst. de cercetări economice
3. Artă ca mijloc de cunoaștere – Tov. I. Frunzetti
4. Teoria leninistă a reflectării – Inst. de Filozofie
5. Principiile materialismului istoric și studiile de istoria artei – Tov. Andrei Tudor
6. Problemele periodizării istoriei artei românești – Tov. Alterescu
7. Rolul personalității în istorie și studiile monografice de istoria artei – Tov. Florin Tornea
8. Tradiție și inovație în artă – Tov. Radu Bogdan

²¹ Numele acestei cercetătoare apare conotat în mai multe feluri: când Laetiția sau Laetizia Găță, când Letiția Giță.

Mărțișoare...

Mărțișoare, mărțișoare,
Tigăițe, rîșnitoare,
Maimuțoi și corăbioare,
Ia cu cinci lei,
Ia cu trei lei,
Ieftine-avem, ieftine vindem.

x

-Viorica, tu ce-ai primit ca mărțișor?
-Ce-ți închipui, dragă! -Responsabilitatea
comisiei de femei.

x

-Georgeta, am auzit că l martie ți-a
adus ceva frumos.
-Ași! zvonuri! Era vorba să primesc un
mărțișor nostim: un jurnal de perete.
Dar pînă la urmă... nimic. Nu ști cum
sînt bărbații... niște uituci.

x

-Florichii Boștenescu i-ar prinde bine,
de l martie... o primă (e o sugestie).

x

-Bună, Tucky! Ce mărțișor ai primit?
-Fleacuri, dragă, fleacuri: niște bilete
de teatru.

x

-Dar tu, Nandy? cu ce te lauzi?
-Ei, aș vrea eu multe, dar în special să
nu mai fiu ocolită, ca și cînd aș mai
fi responsabilă a ziarului de perete.

x

-Sonia, e rîndul tău.
-Pardon, greșiți. Eu nu sînt pe schemă.

x

-Iriina, ce faci Iriina?
-Am înțeles: vrei să știi ce mărțișor am
căpătat. Ei bine, încă niciunul. Dar mai
aștept. Nu mi-am pierdut speranța.
-Oh, pe tine de cînd te știu, tot cu...
Speranța.

x

-Mericica, tu ce-ai primit?
-Ei, eu am primit un mărțișor de aur!!
închipuind un pașaport pentru URSS.

x

-Stii ce-am auzit că i-a adus Letiției,
mărțișorul?
-Ce?
-Un taior și niște pantofi grézavi, stră-
ini.
-Da de unde! I-a adus altceva... Consacra-
rea în paginile Revistei Studii și cer-
cetări de istoria artei.
-Dar Florentinei?
-Mai multă încredere în forțele proprii.
(Merci! mărțișoare metafizice!)

x

-Josica, Florica, fetelor, voi tăceți? Voi
n-ați primit nimic?
-Nu, dragă. Nici nu mai era cazul. Noi,
ca difuzoare de mărțișoare, ni le-am
oprit pe cele mai frumoase.

x

-Tac, tac-tac, tac, tac-tac!
-Martha?
-Da! (cu o voce profundă).
-Ti-am adus un mărțișor.
-Ce anume?
-Un... zîmbet!
-Mulțumesc. (cu aceeași voce)

x

-Am auzit că Anca dorește un mărțișor...
original.
-Ce? spune-ne și nouă.
-Șșșt! să nu se audă: un frățior pentru
Ioana.
-Nesuferitule!

x

-Lila, Nelly, D-na Voinescu, aoleu, ce
cucoane serioase. Parcă n-aș îndrăzni
să mai zic vreo vorbă.
-Cum, lor nu le aduci nimic?
-Ba da, le-aș aduce... aminte că n-au
colaborat niciodată la ziarul de perete

x

Amelia:
-Pe mine de ce m-ai lăsat la urmă?
-Pentru că dumitale nu-ți dăm, îți cerem
-Ce?
-Banii pentru articolele publicate în
nr. 1-2/1956 al revistei, ca să avem
cu ce-ți cumpăra mărțișor.
-Ce ingraturitudine!

x

Mărțișoare, mărțișoare,
Tigăițe, rîșnitoare,
Maimuțoi și corăbioare...

-Ei, pe mine m-ai uitat?
-Da tu cine mai ești?
-Sînt "Arta", gazeta voastră de perete
Sînt și eu de genul feminin, nu-i așa?
-Ei, și, ce vrei?
-Aș vrea și eu... un comitet de redacție
și articole mai serioase, nu ca al
dumitale. (Mi-a zis-o!)

x

Mărțișoare, mărțișoare,
Tigăițe, rîșnitoare,
Maimuțoi și corăbioare,
Ia cu cinci lei,
Ia cu trei lei,
Ieftine-am avut,
Ieftine-am vîndut!

x

P.S.
-Dar ție, ticălosule, ce ți-a adus l
martie?
-Încă nimic, însă precis o să-mi aducă
o urecheală.

M. Florea

Fig. 25. Mărțișoare de Mihai Florea.

Fig. 26. Mărțișoare de Mihai Florea.

În preajma lui 7 Noiembrie 1957, profesorul Oprescu semna un lung articol închinat Prieteniei româno-sovietice. Iar Ion Frunzetti oferea un text entuziast, plin de poezie, cu ocazia lansării de URSS a unui satelit: „Sărbătorirea celei de-a 40-a aniversări a Marii Revoluții din Octombrie are loc sub semnul prometeic al smulgerii tainelor cerului, prin cea mai cutezătoare acțiune din câte a înfăptuit, de când există, omenirea. Lansarea satelitului artificial, care deschide drumul călătoriilor în cosmos (...) este o izbândă epocală a omului asupra naturii, și toată omenirea face legătura, azi, între acest fapt titanic și existența, abia de patru decenii, a statului socialist. (...) Căci, de înfăptuirea socialismului se leagă cele mai mărețe perspective pentru istoria acestui popor, în concertul general al națiunilor iubitoare de pace ale lumii”. Sarcinile de servicii nu puteau fi comentate sau refuzate, mai ales dacă erau menite a demonstra înalta pregătire ideologică a semnatarului – așa că Frunzetti s-a achitat de ea scriind aceste rânduri deși este puțin probabil că el, un om cinic și sarcastic care lua cam totul în derâdere, să fi fost chiar sincer în entuziasmul afișat prin termenii folosiți... În același ton glorios a fost scris articolul Ancăi Costa-Foru dedicat zilei de 1 Mai. Dar, certamente, entuziasmul manifestat de Maria Musicescu pentru laurii primiți de unul dintre colegi era sincer și legitim. Iar prin elogierea autorului premiat al monografiei *Theodor Aman* ea îl omagia și pe directorul și fondatorul Institutului. *Pe marginea semnificației Premiului de Stat* se intitula articolul ei în care spunea: „Felicitările prietenești pe care Radu Bogdan le-a primit de la fiecare în parte, capătă, prin aceste rânduri, o confirmare mai largă, cea oficială, a Institutului. Cum acesta nu-i mai poate aduce tradiționala urare «la mai mare», el îi spune sfătos, prietenește, «la mai multe». Mai multe lucrări – se înțelege – de aceeași calitate și – dacă se poate – chiar depășitoare. (...) Solidari cu Radu Bogdan, care în cazul de față își reprezintă colegii, toți recunoscătorii elevi ai dascălului lor, Academicianul prof. G. Oprescu, se cade ca prin cinstea ce li s-a făcut, să fie cinstit Institutul, ctitorul inițial al unei creații împlinite de imboldul și încurajarea sa”.

Cu trecerea timpului lucrurile se mai schimbă și amprenta ideologică se mai estompează. Aflată de atâta vreme în colegiul de redacție al SCIA unde ocupa poziția cea mai ingrată de secretar științific ce trebuia să țină contactul direct cu autorii, Amelia Pavel a semnat, în 1959, un text cu reale calități literare, cu dialoguri vii, inspirate din realitate, sugerând o schiță destinată unei emisiuni radiofonice de satiră și umor. Intitulat *Apare „Revista”?!?*, textul dezvăluie tribulațiile secretarului științific al organului de presă al Institutului care urmărește autorii și se zbate să obțină la timp și în condiții conforme normelor de redactare, studiile acestora: „De când mă aflu secretară de redacție a revistei «Studii și Cercetări de Istoria Artei», viața a căpătat pentru mine un sens nou. Adio griji meschine: cercetări, fișe, redactări, lecturi de specialitate sau de cultură generală! Ce farmec mai pot avea toate acestea comparate cu bucuria de a alerga, într-un entuziasm nestăvilit, prin sălile Institutului, ale Bibliotecii Academiei sau chiar pe stradă pentru a întreba, odată și încă odată, pe colaboratorii revistei, când vor preda «articolul», dacă-l vor preda și cum îl vor preda? Și de a aștepta, apoi, cu emoție răspunsul, care nu e niciodată monoton ci, după o clasificare strict științifică, se prezintă în patru feluri:

a) Fii fără grijă: e gata și mâine îl ai (câtă poezie, mai bine zis câtă muzică se ascunde în acest «mâine» care nu vine niciodată).

b) Mai am foarte puțin de lucru la el: să reduc cele 70 de pagini existente la 20. În trei zile îl aduc. (Peste 15 zile îl aduce. Au rămas 40 de pagini. Surzând întrebă: «E prea mult?» Apoi întinde două exemplare. Iar surâde. «E prea puțin? Să-l rebat? Cu plăcere! Poate mai scot cu ocazia asta vreo două pagini».) (Cât nerv dramatic în acest mic dialog!)

c) (Cu 10 zile înaintea predării revistei la tipar.) Articolul? Dar despre ce trata? Ah!.. dar dacă ți-aș da altceva? Un subiect mai nou... În sfârșit, lasă-mă să caut. Dar nu mă grăbi; nu pot să fiu terorizat... (Ce resurse! Câtă sensibilitate! Tot criticii de artă plastică...)

d) Uite, l-am adus, poftim! Are 20 de pagini, 3 exemplare bătute la două rânduri (Jos pesimiștii! Există în viață personaje pozitive.) Dar, la verificare, deziluzie:

1. Dactilografierea necorectată (Pentru ce avem secretară de redacție?).
2. Lipsă de ordine în notele bibliografice.
3. Redactarea insuficient pusă la punct.
4. Și fotografiile?!... (Consolarea deziluziei se face în sânul naturii, printr-o vizită la Muzeul Satului).

Cu ajutorul unor asemenea colaboratori îmi dau seama că toată viața se transformă într-un imens și inepuizabil secretariat de redacție: deunăzi într-o alimentară, când vânzătorul mi-a întins punga de zahăr cumpărată, l-am întrebat: «A fost revăzut de șeful de secție?». Nu știu de ce s-a mirat vânzătorul. Oare nu trebuie toate lucrurile de pe lume revăzute de un șef de secție, bătute la mașină – în trei exemplare, unul pe hârtie groasă, două pe foiță, la două rânduri – corectate, cu bibliografie completă și pusă la punct și predate la timp însoțite de un rezumat, unei secretare de redacție?”.

Materialele de la gazetă variau foarte mult în profunzime și importanță: texte conjuncturale dictate de diverse evenimente politice – care erau „obligatorii” pentru o asemenea publicație! – subzistau cu acelea legate direct de activitatea și preocupările științifice ale cercetătorilor. În „numărul festiv pentru 23 August 1957” se alăturau materiale „pe linie” semnate de Florea Bobu Florescu (*23 August și munca noastră*) și Georgeta Oțetea (*Caracterul universal al Marii Revoluții Socialiste din Octombrie*) cu altele, punctuale, legate de munca de cercetare pe teren, ca acela al lui Emil Lăzărescu (*Marile secrete...*), și de *Anul Grigorescu*, al lui Barbu Brezianu. Chiar și pentru un ochi neavizat era sesizabilă distonanța dintre aceste materiale, între tonul festivist, propagandistic, al unor autori și acela ironic-glumeț sau sobru și academic al altora. Florescu afirma, cu aparentă convingere că: „23 August 1944 însemnează, ca în toate domeniile, o revoluție în cultura noastră. Științele istorico-sociale, ca și științele pozitive, se dezvoltă pe adevăratele baze științifice. Știința este pentru prima dată privită sub aspectul său complex și legat de viață. Se dezvoltă astfel noi ramuri ale științei, prin înființarea – pe lângă Academia R.P.R. sau Departamente Ministeriale – a zeci de Institute utilizate cu aparatele de laborator cele mai moderne. (...) Institutul de istoria artei face parte din numeroasele institute științifice, create în cadrul Academiei R.P.R.” și termină cu „Trăiască 23 August!”. În articolul său, Lăzărescu persifla deplasările în provincie și rezultatele lor: „Zi de zi, ziarele ne-au dat scurte știri despre descoperiri noi, uneori datorate unei fericite împrejurări, dar de cele mai multe ori, rezultate ale unor trudnice cercetări, realizate cu mare cheltuială. N-am știut ce să admirăm mai mult în aceste scurte notițe de ziar: însemnătatea descoperirii semnalate, chipul în care știa să-și facă reclamă cutare instituție sau cutare colectiv sau, în sfârșit, calitățile fotogenice ale vreunui cercetător /-oare/, pozat /-ă/, din față sau din profil, «in situ». (...) Să ne mai întrebăm dacă din acest procedeu al reclamei personale și al tănuirii cu grijă a unor rezultate obținute cu banii și sub auspiciile unei instituții de cultură, are ceva de câștigat știința?”. Barbu Brezianu relatează, cu nedisimulat entuziasm, evenimentele științifice care au marcat Anul Grigorescu: expoziția retrospectivă de la Muzeul de Artă al R.P.R. care a relevat multiplele traiecte pe care se dezvoltase opera maestrului (portretist, peisagist, animalier, militar, gen) și a fost însoțit de un catalog care reprezenta un model prin felul cum fusese conceput, sub coordonarea colegului Remus Niculescu; inaugurarea casei memoriale de la Câmpina și dezvelirea, tot acolo, a unui monument realizat de Ion Vlad.

Nu era uitat nici G. Oprescu pentru că, un an înainte, anticipând centenarul morții artistului, publicase, în colaborare cu Niculescu, *N. Grigorescu. Anii de ucenicie*²² care, așa cum se pronunța Brezianu, „preludează tipărirea mării monografii Grigorescu și a Catalogului operei lui complete”.

Ultimul număr din anul 1957, din luna decembrie, a fost dedicat împlinirii deceniului de la abolirea monarhiei. Textele nu au titluri și toate, la unison, laudă marile succese obținute sub oblăduirea Republicii Populare. Cel al Irinei Popovici debutează în termeni eroici: „Se împlinesc zece ani de la înlăturarea monarhiei, zece ani de realizări revoluționare în toate domeniile de activitate, dar mai ales în domeniul cărții”, după care relatează cum a lucrat câteva luni, după ce palatul fusese părăsit de regele Mihai I, la constituirea unei biblioteci de artă din miile de volume aduse de la toate reședințele regale și aruncate claie peste grămadă, spre ordonare. Erau date informații despre felul cum s-a făcut selecția și, cu mușcătoare ironie – spre a satisface pe cenzor! –, despre volumele ce purtau semnătura suveranilor și preferințele acestora: „Cărțile se grupau după date de apariție și domenii de cercetare conturând personalitatea celor care le citiseră, le răsfoiseră sau numai le cumpăraseră. Gustul dulceag în literatură al reginei [scris, inițial, cu majusculă, dar rapid corectat! n. ASI] Maria, albumele de versuri împodobite cu desene stângace ale principeselor, colecția «Le Masque» citită cu seriozitate de Carol al II-lea (fiecare volum poartă semnătura lui și data când a fost citit) evocă cu fidelitate o sărăcie intelectuală care constituie încă un motiv de surprindere pentru oricine. Biblioteca conținea o cantitate impresionantă de albume legate în condițiuni excepționale, în marochin bătut cu aur ș.a.m.d. Conținutul lor nefiind trădat în niciun fel de aspectul somptuos. Erau: bugetul statului, vagoanele regale fotografiate minuțios, și multe altele de același fel. Să amintesc dedicațiile servile, declarațiile de devotament «până la moarte» etc. Ce s-a întâmplat cu toate acestea? O selecție severă a separat cărțile de artă, care au rămas pe loc și constituie fondul de bază al bibliotecii noastre. Toate celelalte au fost ridicate de Biblioteca Academiei R.P.R. unde se află depozitate. Astăzi, în sălile în care se plimba pe vremuri numai familia regală – și asta destul de rar – se consultă zilnic de către numeroși cercetători cele peste 10.000 volume de cărți de artă și 700 titluri de periodice”. Mihai Florea făcea o confesiune personală, cum a auzit la radio, cu un deceniu în urmă, când avea doar 18 ani, „o voce găjăită, nedepinsă cu rostirea curată a limbii române, dar unsă, prin grația lui Dumnezeu, ca voce regală, își dădea demisia, în pâlnia radio-difuziunii. (...) Se prăbușea «capul» țării și nu știam ce va

²² Acad. prof. G. Oprescu și R. Niculescu, *N. Grigorescu. Anii de ucenicie*, București, ESPLA, 1956.

urma”. Apoi, își revedea anii de formare sub noul regim, cursurile de marxism-leninism și materialism dialectic care l-au ajutat să se dezmeticească și să înțeleagă ce se petrece în jur, alegerile libere, angajarea (cu un salariu foarte mic, ce-i drept) la Institut, primele publicații de care se mândrea, la fel cum se mândrea de colegii prestigioși ce-i avea și pe care-i auzea la emisiuni culturale, la radio (Anexa 15). Fernanda Foni aducea aceleași laude vremurilor noi din punctul de vedere al muzicologului: „În cinstea Republicii, în această lună de sfârșit de deceniu, am văzut – ca într-un caleidoscop uriaș – creațiile artistice ale poporului nostru, ale talentaților compozitori, scriitori, pictori și interpreți. «Luna Culturii» – eveniment cu profundă semnificație – a etalat într-o bogăție impresionantă, în forme variate, realizările de seamă ale muzicii românești contemporane”. Erau apoi evidențiate numele unora dintre compozitorii consacrați sau a unor tineri debutanți care și-au prezentat recentele lucrări: Mihail Jora, Paul Constantinescu, Mihail Andricu, Zeno Vancea, Marțian Negrea, Ion Dumitrescu, Aurel Stroe și Tiberiu Olah. Foni încheia în termeni luminoși: „Într-un cuvânt, în aceste zile de adevărată sărbătoare artistică, am putut observa uriașul pas înainte făcut în domeniul creației muzicale ca și al interpretării, și mai cu seamă, s-a remarcat faptul că graiul popular și-a făcut drum în creația cultă, dând acea autenticitate a caracterului național, muzicii românești contemporane”. Aspectele privind artele plastice de după 1947 erau abordate de Radu Ionescu (1930–2005) (Fig. 27) în articolul său de o pagină: „Noua orientare a plasticii românești pe linia realismului socialist a anihilat încercările, uneori lipsite de teme, ale acelor artiști care, căutând originalitatea, se despersonalizau aservind arta lor unor artiști străini de viața și de formele de expresie ale poporului român. (...) Alături de activitatea susținută a artiștilor plastici, criticii de artă au depus eforturi pentru a se apropia de fenomenul de creație, de lupta artiștilor pentru a se integra cerințelor vremurilor noi în sensul creării unor opere de autentică valoare artistică pusă în slujba reliefării omului și a muncii sale”.

În februarie 1958, articolele semnate de Elena Zottoviceanu, Margareta Bărbuță și C. Medeleanu s-au concentrat pe împlinirea a 25 de ani de la greva ceferiștilor de la Uzilele Grivița. Zottoviceanu afirma, cu convingere: „Luptele de la Grivița constituie una din cele mai glorioase pagini din istoria poporului nostru. (...) Marile evenimente nu trec fără a lăsa o urmă în patrimoniul artistic al epocii: de câte ori întâmplări sau figuri de seamă au zdruncinat constanța poporului el și le-a însușit, concretizându-le într-o formă artistică. În cântecele muncitorești, în cântecul țărănesc, lupta pentru libertate, eroii ei și-au găsit un puternic răsunet. (...) Unele au străbătut în timp până la noi și vor duce și mai departe, peste ani, din generație în generație, amintirea eroicilor lupte ale muncitorilor pentru libertate”.

Lansarea filmului epic *Tudor* (1963) i-a oferit lui Răzvan Theodorescu rânduri pline de entuziasm, deși istoria cinematografului nu era specialitatea sa (Anexa 16). Însă, era un bun prilej pentru a-l lăuda pe scenarist, care era Mihnea Gheorghiu, un personaj în plină ascensiune, de care, foarte curând, aveau să depindă destinele Institutului.

În anul 1963 se resimțea o oarecare undă de libertate și se puteau spune lucruri care altădată erau trecute sub tăcere: Anca Costa-Foru critica temperatura scăzută din bibliotecă și dificultatea cercetătorilor de a putea studia mai mult de una sau două ore în vreme ce personalul stătea îmbrobodit (Anexa 17). Parcă pentru a fi în contra vântului primenitor, Florea Bobu Florescu panota, în același an, un articol încărcat de osanale la adresa timpurilor noi. Autorul se exprimă ca un adevărat propagandist: „Prin abolirea monarhiei, la 30 Decembrie 1947, s-a pus capăt pentru totdeauna acestei forme învechite de organizare statală, care a promovat interesele burgheziei în detrimentul întregului popor muncitor și exploatat. Totodată sunt 16 ani de la proclamarea statului nostru democrat popular, stat al muncitorilor și țăranilor eliberați. (...) În cei 16 ani s-a înregistrat și un avânt impetuos al științei și culturii. În jurul Academiei R.P.R. s-au consolidat majoritatea institutelor de știință și cultură, care contribuie la progresul științei și culturii, cum nu s-a întâmplat în trecut. Abolirea monarhiei a fost momentul când poporul și-a luat în mână destinul său, creând o viață nouă, sub conducerea înțeleaptă a P.M.R. Să ne unim în continuare eforturile, spre a făuri viitor frumos patriei noastre”. Chiar dacă tonul rândurilor lui Florescu amintea de discursurile deceniului anterior, făcea bine pe panou și demonstra că existau și cercetători cu o bună educație de partid. În aceeași notă și-a compus și Ștefan Niculescu (1927–2008) (Fig. 28) prezentarea Conferinței pe țară a Uniunii Compozitorilor din R.P.R. ce se desfășurase la Sala Mică a Palatului, în intervalul 12–14 decembrie 1963. Ca punct esențial al manifestării, autorul sublinia importanța Salutului C.C. al P.M.R., al Consiliului de Stat și Consiliului de Miniștri prezentat de tovarășul Emil Bodnăraș. Cum Paul Petrescu fusese ales secretar științific al Institutului, el redacta un succint raport al activității anului ce se încheia cu realizările marcante, dar și neîmplinirile cauzate de imposibilitatea valorificării editoriale la timp a rezultatelor cercetărilor, dar își manifesta speranțele în succesele viitoare (Anexa 18).

Fig. 27. Radu Ionescu, c. 1965, colecția Dan Negru.

Fig. 28. Ștefan Niculescu, foto Rimbach, colecție particulară.

În 1964, redacția a manifestat preocupare pentru aspectul estetic al materialelor panotate la gazetă: articolele, în continuare dactilografiate, începeau cu letrine elegant ornamentate și colorate, ca vechile manuscrise miniaturate ale scriitorilor mănăstirești. Unele, mai elaborate, erau executate independent, pe bucățele de hârtie ce erau, ulterior, lipite pe manuscris (majoritatea acestora lipsind din dosarul existent în arhiva Institutului, probabil însușite de cineva pentru calitățile lor artistice), altele au fost salvate pentru simplul motiv că fuseseră desenate direct pe coala cu textul ce trebuiau să-l înobileze (Fig. 29).

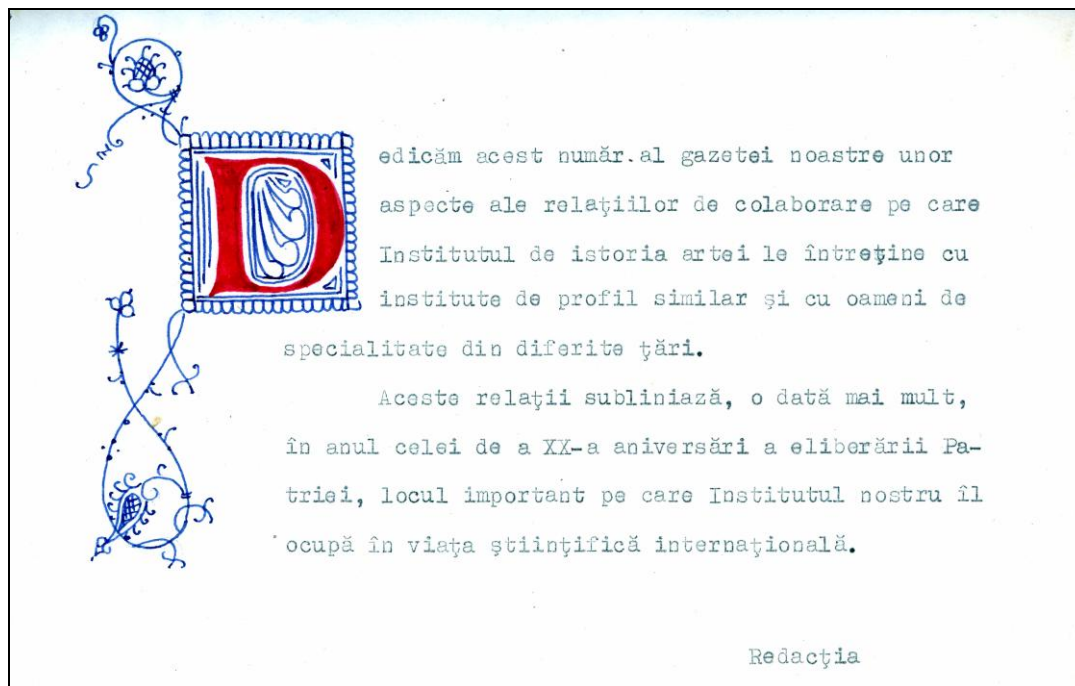

Fig. 29. Letrină pe un text al gazetei de perete.

La început de an, pe 10 ianuarie 1964, a avut loc o ședință plenară de analiză a muncii anului anterior și de planificare pentru cel în curs. Acest eveniment a fost subiectul unui articol semnat cu inițiala A în care, pe lângă laudele realizărilor remarcabile avute în munca de cercetare, erau menționate și scăderile observate, folosind ca bază raportul prezentat de Paul Petrescu în calitatea sa de secretar științific al Institutului: „Lipsurile vădite în cursul anului trecut cum ar fi nepredarea la timp de către unii colaboratori externi a unor materiale, inegala repartiție a forțelor între secții în munca de documentare, neorganizarea aspiranturii pentru unele specialități din Institut, e necesar, în măsura posibilă, să fie lichidate, pentru ca bilanțul anului în care ne aflăm să nu mai aibă prilejul a le consemna la rubrica nereușitelor”.

Barbu Brezianu făcea o succintă prezentare a celor două sesiuni de comunicări desfășurate în Institut – cea din 24 – 27 februarie 1964 a secției de artă medievală și cea din 30 iunie – 1 iulie a tuturor sectoarelor –, dar deplângea, cu ușoară nota de umor, carențele din dotarea tehnică: „Am regretat, desigur, unele imperfecțiuni în organizarea ședințelor ultimei sesiuni cum a fost de pildă imposibilitatea de a putea vedea –, dacă nu în culori măcar în negru și alb – iconografia privitoare la textele citite; dacă la prima sesiune s-a încercat o serie de proiecții care ne-a evocat întrucâtva istoria lanternei magice, la cea de-a doua, s-a renunțat cu desăvârșire, totul fiind zugrăvit doar în cuvinte”.

Constant preocupată de sumarul și de apariția la timp a publicațiilor Institutului – care, în 1964, își măriseră numărul prin adăugarea periodicului în limbi străine, *Revue Roumaine d’Histoire de l’Art* –, Amelia Pavel semna un articol în care saluta noua revistă ce oferea ocazia de a fi făcute cunoscute, peste hotare, preocupările autorilor români și deschidea noi traiecte de cercetare comparată cu alte țări. Dar nu omitea să atragă atenția asupra vechilor metehne ale unora dintre colegi: apatia, nepăsarea, nerespectarea termenelor de predare... (Anexa19).

Gazeta de perete nu era un panou unde se afișau materiale cu subiecte la liberă alegere, elaborate mai mult sau mai puțin benevol de cercetători, ci un organ cu obiective clare, aflat sub stricta supraveghere a Sindicatului Academiei R.P.R. Vasile Drăguț (1928–1987) relatează cum s-a desfășurat festivitatea de încheiere a concursului gazetelor de perete al institutelor Academiei, din 25 noiembrie 1963. Cu seriozitatea care

Îl caracteriza, Drăguț sublinia faptul că gazeta Institutului fusese dată de două ori ca exemplu negativ pentru absența criticii și autocriticii din articolele panotate și pentru subiectele generale pe care le aborda. În încheiere, autorul încerca să alunge norii negri care pluteau asupra publicației pasagere și sugera o viitoare înseninare deasupra Institutului dacă activitatea contributorilor va fi luată în serios: „Sunt lipsuri serioase care, sperăm, pe viitor vor fi lichidate. Este o sarcină imperioasă care trebuie să stea nu numai în atenția colectivului gazetei de perete, ci a tuturor tovarășilor din Institut. Gazeta de perete trebuie să fie un instrument pentru îmbunătățirea activității în Institut, o carte de vizită de prestigiu” (Anexa 20).

Pe lângă activitatea cotidiană reflectată în articolele gazetei, din când în când apăreau relatări ale unor manifestări sau inițiative care adunau întregul colectiv. Așa este cazul cu articolul Speranței Erca unde se vorbește despre audițiile muzicale organizate de Institut în colaborare cu Casa Oamenilor de Știință, programele fiind alcătuite pe diverse teme (mari interpreți, muzică de cameră, mari compozitori: Monteverdi, Bach, Wagner, Orff), sau vizita în grup la retrospectiva Nicolae Tonitza de la Muzeul de Artă, pe 26 martie 1964, sub competentul ghidaj al lui Barbu Brezianu, relatată de Elena Mateescu. În termeni calzi, poetici și optimiști, așa cum nu-i era stilul în mod obișnuit, când se lua foarte în serios și-și afirma importanța academică – Vasile Drăguț saluta organizarea unei expoziții, mult așteptată și îndelung întârziată, a fotografiilor amatori din Institut. Așezate sub cristalurile de pe mesele din hol, imaginile își relevau urgența și capacitatea autorilor de a apăsa declanșatorul la momentul oportun. Autorul sublinia calitatea și expresivitatea lucrărilor: „Povești din vremuri de demult depănate dintre ziduri de cetate, farmece de umbră și lumină, aburi amirosind a ospețe haiducești, plăsmuirii fantastice de creste ori lacuri din nestemate topite, lebede mute ori viței nepricepători în tainele lumii, ba chiar și un măgar nepunctual, cum se cuvine unui patruped cu demnitate, au poposit pe mesele expoziției într-o paradisiacă armonie. S-a putut vedea că «teatraliști» ori muzicologi, etnografi ori «gropari» (cum li se mai zice «amical» medievistilor), cercetătorii din Institutul nostru știu a privi lumea cu ochi de îndrăgostiți, ivind frumuseți pe hârtie prin clicul metalic al aparatului fotografic”. Se știe că Drăguț era un pasionat fotograf care avea totdeauna la îndemână aparatul și-și executa personal documentația pentru studiile ce le întreprindea. Într-unul dintre puținele portrete fotografice păstrate ale reputatului istoric al artei medievale el apare imortalizat cu aparatul în mână, gata să-l ducă la ochi și să apese declanșatorul, având chipul senin, luminat de un zâmbet larg – rarism la el! –, plin de satisfacție pentru actul întreprins și pentru motivul ce urma să-l surprindă pe peliculă (Fig. 30). Florea Bobu Florescu, în 1964, anunța că în luna octombrie a inițiat o „documentare fotografică la Adamklisi în scopul creării unei clișotei naționale privind acest monument”, realizată de Ionel Hozoc, șeful laboratorului foto al Academiei. Cu acea ocazie au fost fotografiate, pe îndelete, 47 de metope, majoritatea pilaștrilor, 51 de piese de parapet și întregul ansamblu. Autorul se mândrea că: „Fondul de clișee «Adamklisi» de la Institutul de Istoria Artei constituia principalul document de bază în studierea reliefurilor și pieselor decorative ale monumentului dobrogean” și încheia cu sugestia că și pentru sectorul de artă populară ar fi potrivite asemenea deplasări, în special pentru piesele de ceramică existente pe teren.

Unul dintre ultimele numere ale gazetei din 1964 era dedicat schimburilor culturale și relațiilor de colaborare cu institute surori și specialiști din străinătate: Sectorul de Artă veche românească primise, în luna iunie, vizita cercetătorului bulgar Dimităr Atanasov Drumev, de la Institutul de Istoria Artei a Academiei Bulgare de Științe din Sofia, care era interesat de argintăria și sculptura în lemn din secolele XIV–XVIII. Florea Bobu Florescu descria, într-o scurtă informare, deplasarea sa în Bulgaria, între 18 mai și 8 iunie, spre a depista piese ce proveneau de la Tropaeum Traiani de la Adamklisi. Fusesse însoțit de arhitectul bulgar Sava Bobtscheff și reușiseră să găsească trei fragmente din monument (un bloc din parament, la Bazargic, și alte două din friza superioară, unul folosit ca jgheab de cișmea, în satele Alexandria și, respectiv, Ciamurlia). Autorul se bucura că astfel a putut încheia periegeza ce se întinsese pe o perioadă de 8 ani. Tot Florescu relatează că participase la Congresul Internațional de Antropologie și Etnologie desfășurat la Moscova între 3 și 10 august, ce adunase un număr impresionant de specialiști, peste 2.000, și unde fuseseră prezentate 800 de comunicări. El preciza că au fost bine primite contribuțiile participanților din țara noastră: „Referatele prezentate de delegații români s-au bucurat de aprecieri favorabile. Ele au însemnat, fără îndoială, nu numai o simplă manifestare științifică, ci introducerea pe plan mondial a unor fapte de cultură românească, de care se va ține seama în redactarea tratatelor privind evoluția culturală a omenirii. Cei 20 de ani de activitate științifică, de după Eliberare, s-au dovedit fructuoși prin elogiul cules de numeroase referate prezentate de delegații români”. Semnatarul mai preciza că participanții români, în număr de 50 (cei mai numeroși după delegația americană, compusă din 110 membri), conduși de acad. Ștefan Milcu, au fost interesați, în mod special, de tematica dezbătută la secțiunile de Cultură materială, Creșterea populară, Muzeologie, Metode de

întocmire a atlaselor etnografice și Antropologie. La rândul său, Vasile Drăguț relata despre o foarte scurtă excursie de studii, organizată de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă în Cehoslovacia și Ungaria, unde luase contact cu iluștri medievști de la institutul similar din Praga, vizitase muzee și lăcașuri de cult și adunase un bogat material bibliografic. În încheiere, se pronunța, cu convingere, în privința necesității organizării cât mai multor astfel de deplasări: „Doresc să subliniez utilitatea acestor călătorii, care ne scot din rutina deprinderilor cotidiene, ne îmbogățesc cunoștințele, ne pun în contact nemijlocit cu fenomene culturale și artistice dintre cele mai interesante, fără a căror clară înțelegere riscăm să rămânem ancorați în factologie, în cronica faptelor mărunte, fără acces la cadrul larg al mișcărilor artistice europene”. Față de ceilalți semnatari ai articolelor gazetei, la Drăguț nu apărea, spre cinstea sa, niciun elogiu al vremurilor noi, al oportunităților oferite, în cercetare și în deplasările documentare, de judicioasa guvernare a regimului democrat-popular, față de necesitățile studioșilor din institutele de specialitate.

Fig. 30. Vasile Drăguț pe teren, undeva în Transilvania, Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”.

Fig. 31. Colectivul Secției de Artă Medievală în fața sediului Institutului de Istoria Artei, Calea Victoriei nr. 11 (Clădirea Sora), cu ocazia vizitei istoricilor de artă David și Tamara Talbot-Price și Dimităr Antonov Drumev, mai–iunie 1964. De la S la D: Dumitru Năstase, Barbu Brezianu, Irina Andreescu, Rada Teodoru, David Talbot-Rice (în spate), Tamara Rice, Dimităr Drumev (în spate), Ana Maria Musicescu, Teodora Voinescu (parțial obturată), Vasile Drăguț, Sorin Ulea, foto Nicolae Ionescu, Arhiva Barbu Brezianu.

Un alt text ce nu a fost maculat de lozinci la zi și de apologia partidului unic a fost cel al lui Sorin Ulea care informa despre vizita făcută, între 28 mai și 5 iunie 1964, de prestigiosul bizantinolog britanic David Talbot-Rice²³ împreună cu soția sa, specialistă în același domeniu (Fig. 31). Cu un bun ghidaj, cei doi au luat contact cu pictura exterioară a lăcașurilor de cult din Moldova, fiind impresionați de Arbore și Voroneț, de arhitectura acestora ca și de broderiile de tradiție bizantină de la Putna, au apreciat bisericile Stavropoleos, Crețulescu și Bucur din București, i-a entuziasmat Muzeul Satului și au admirat picturile unor maștri interbelici sau contemporani ai penelului precum Pallady, Petrașcu, Tonitza, Ciucurencu, Pacea, Alin Gheorghiu, dar nu i-a atras sculptura deși îl prețuia deosebit de mult pe Brâncuși.

Fig. 32. Elena Zottoviceanu, Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”.

Fig. 33. Anca Costa-Foru, Google.

Dar, cum fără propagandă și fără constanta prezență a elementului politic gazeta de perete nu putea fi viabilă, Elena Zottoviceanu (1933–2017) (Fig. 32) semna un articol în care amintea că, toamna, odată cu începerea cursurilor școlare pentru cei mici, începea și pentru cei maturi „un an în care vom adânci învățătura marxist-leninistă” prin expunerile susținute de „tov. Mircea Popescu, propagandistul cursului”. Pe lângă acesta, urma să ia ființă un cerc de istorie a Partidului Muncitoresc Român „pentru tovarășii din sectorul administrativ”, care își propunea „să urmărească nu rememorarea unor date mai mult sau mai puțin cunoscute, ci explicarea și completarea lor în lumina ultimelor documente de partid” (Anexa 21).

Finele de an era marcat de ceremonia sosirii lui Moș Gerilă lângă bradul împodobit la care participau, cu egală voioșie și curiozitate, atât copiii salariaților cât și părinții lor. Spre a nu avea nicio conotație religioasă și a nu fi asimilat Crăciunului, evenimentul era programat cândva în prima decadă a noului an. Anca Costa-Foru (1928–2011) (Fig. 33) descria în nuanțe strălucitoare

²³ David Talbot Rice (1903–1972), arheolog și istoric de artă britanic. Cu studii la Eaton și apoi la Christ Church de la Universitatea Oxford, unde a urmat cursurile de arheologie și antropologie, a debutat cu săpături în Iraq și a continuat cu cercetări la Hipodromul și la Marele Palat din Constantinopol. Din 1932 a fost invitat ca lector la Courtauld Institute, iar din 1934 a fost ales profesor de istoria artei la Universitatea din Edinburgh, succedându-i lui Herbert Read la acea catedră pe care a slujit-o timp de 37 de ani. Între 1967 și 1971 a fost vice-președinte a acelei universități scoțiene. A publicat lucrări importante precum *Byzantine Art* (1935), *Byzantine Painting at Trebizond* (1936), *English Art, 871–1100* (1952), *Yugoslavia: Mediaeval Frescoes* (1955), *The Beginnings of Christian Art* (1957), *The Art of Byzantium* (1959), *Byzantine Icons* (1959), *Dark Ages. The Making of European Civilization* (1965), *Byzantine Painting: the Last Phase* (1968), *The Church of Hagia Sophia at Trebizond* (1968).

această reuniune de familie organizată, din timp, de Yvonne Oardă, Ana Maria Popescu, Olga Flegont și Maria „Mioara” Boștenescu. Deasupra articolului era inserat un ștraif pe care era scris, cu litere de-o șchioapă, colorate și jucăuș aranjate când sus, când jos, „Serbarea Pomului de Iarnă” (Anexa 22).

*

Gazeta de perete era luată foarte în serios de unii dintre cercetători, mai ales de aceia care colaborau în mod constant la ea (Fig. 34). I se acorda aceeași atenție ca unei foi tipărite deși ea nu avea valoare decât pe perioada limitată a panotării. Avea importanța unui jurnal care, după un timp, își pierde actualitatea. Era mijlocul de a spune adevăruri – unele chiar sensibile, dureroase – care altfel nu ar fi putut fi publicate în paginile organelor academice de presă ale Institutului. Gazeta devenea metoda cea mai eficientă de înfierare a scăderilor din procesul muncii și din comportamentul salariaților ce se rușinau văzându-se dați ca exemplu negativ pe acel panou. Dar, în același timp, era o tribună de propagandă pentru ideologii cu misiunea de a întări preceptele marxism-leninismului în metoda de studiu a cercetătorilor istoriei artei. Este evident că unii autori împărtășeau cu sinceritate și adoptau cu entuziasm preceptele marxist-leniniste și limbajul specific lectorilor de la cursurile de învățământ politic, în vreme ce alții își păstrau discursul academic și abordau doar subiecte de specialitate, cu eleganță și, câteodată, umor, când acesta era necesar pentru mobilizarea colegilor.²⁴ Criticile blânde sau aspre, ironiile amicale sau sarcasmul mușcător erau arme redutabile în mâna autorilor.

Fig. 34. Câțiva angajați ai Institutului de Istoria Artei dintre care unii erau colaboratori constanți ai gazetei de perete. S la D: Petre Comănescu, șeful serviciului administrative, personaj neidentificat, Fernanda Foni, Speranța Erca, Maria Boștenescu, Mihai Florea, personaj neidentificat, Ion Ștefan, portar, Yvonne Oardă, traducătoare, Emil Lăzărescu (?), Florea Bobu Florescu; în primul rând, așezate, Olga Lupu, dactilografă, Barbu Brezianu, Elena Zottoviceanu, c. 1958, Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”.

²⁴ Adrian-Silvan Ionescu, *Un institut academic într-o gazetă de perete*, în *Vitraliu* nr. 62/mai 2025, p. 112–124.

ANEXA 1

Sumarul numerelor gazetei de perete

Nr. 15 – 1 dec. – 15 dec. 1963

A.M. Popescu – Realizări din munca noastră
A. Costa-Foru – Constatări...
R. Theodorescu – Actualități culturale (filmul „Tudor”)

Nr. 16 – 15 dec. – 31 dec. 1963

P. Petrescu – Bilanț 1963
F. B. Florescu – 30 Decembrie
St. Niculescu – Conferința pe țară a compozitorilor

Nr. 1 – 1 ian. – 15 ian. 1964

Red. – Plenara Institutului
A.Pavel – Început de an la revista noastră
A. Consta-Foru – Serbarea pomului de iarnă

Nr. 2 – 15 ian. – 15 febr. 1964

T. Voinescu – Din munca sectorului de artă veche românească
Gh. Cosma – Preschimbarea carnetelor sindicale
Sp. Erca – Audițiile muzicale

Nr. 3 – 15 febr. – 15 martie 1964

P. Stahl – 21 februarie 1948
Gr. Lupu – Vești din laboratorul foto
I. Andreescu – O inițiativă interesantă
O. Flegont – 8 martie

Nr. 4 – 15 martie – 1 aprilie 1964

S. Alterescu – O sesiune concludentă
R. Teodoru – 15 ani de la constituirea U. T. M.
I. Oardă – Sărbătorirea zilei femeii

Nr. 5 – 1 aprilie – 15 aprilie 1964

E. Mateescu – O vizită la retrospectiva Tonitza
M. Boștenescu – Cartea la noi în Institut
N. Missir – Munca la monografia „Enescu”

Nr. 6 – 15 aprilie – 25 aprilie 1964

Red. A 94-a aniversare a nașterii lui Lenin
C. Dumitrescu – Plenara sindicală trimestrială
V. Drăguț - Concursul de fotografii

Nr. 7 – 25 aprilie – număr festiv de 1 Mai și 2 Mai

P. Chihaia – 1 Mai
L. Alexandrescu – Ziua tineretului
Interviul nostru. (Red.)

Nr. 8 – 14 mai – 25 mai 1964

S. Ioanovici - Știri din biblioteca noastră
R. Ionescu – Muzeul de Artă al Academiei

Nr. 9 – 25 mai – 17 iunie 1964

M. Buta – 1 Iunie
Viorica Malacopol – 1 Iunie
Interviul nostru (A. Hoffmann)

Nr. 10 – 17 iunie – 7 iulie 1964

Fl. Bobu Florescu – O călătorie de studii în Bulgaria
Gh. Cosma – O vizită în Republica Democrată Germană
Oaspeți străini ai institutului nostru

Nr. 11 – 7 iulie – 25 iulie 1964

B. Brezianu – Din experiența a două sesiuni științifice
F. Foni – O manifestare științifică de marcă
XXX – Încheierea învățământului de partid

Nr. 12 și nr. 13 – 25 iulie – 15 august 1964

Interviul nostru
Galina Ivanov – Cum întâmpină colectivul bibliotecii ziua de 23 August

Nr. 14. Număr festiv în cinstea lui 23 August

XXX – 23 August

XXX – Întâmpinarea zilei de 23 August în institutul nostru

Nr. 15 – 5 septembrie – 25 septembrie

XXX – George Georgescu

Monica Alexandrescu – Festivalul G. Enescu

F. B. Florescu – Congresul de etnografie și antropologie de la Moscova

Nr. 16 – 25 septembrie – 15 octombrie

XXX – Munca în biroul dactilografelor

M. Voicana – Volumul „G. Enescu”

Nr. 17 – 15 Octombrie – 10 Noiembrie

E. Zottoviceanu – Deschiderea învățământului de partid

F. B. Florescu – O inițiativă a institutului

Nr. 18 – 10 Noiembrie – 25 Noiembrie

XXX – O expoziție de artă plastică

D. Minovici – Muzeul de Artă Feudală al Academiei R.P.R.

Nr. 19 – 25 Noiembrie – 25 Decembrie

P. Comănescu – Realizări din sectorul administrativ

Florentina Dumitrescu – Actualități culturale

Nr. 20 – 25 Decembrie 1964 – 10 ianuarie 1965

Red. – 30 Decembrie

T. Voinescu – Realizări în cadrul sectorului de artă veche românească

S. Alterescu – Bilanț în secția de teatru-muzică

F. B. Florescu – Realizări în sectorului de artă populară

ANEXA 2

REVISTA ÎȘI AȘTEAPTĂ COLABORATORII

Prevăzătoare și iremediabil optimistă, redacția noastră din cadrul Institutului face provizii de articole și note pentru nr. 1–2 anul 1953. Un dosar îmbietor stă la dispoziția articolelor care doresc să vină, fiind așteptate cu nerăbdare.

Până în clipa de față, avem speranță că situația se poate schimba în tot momentul – răspund la apelul redacției doar articolele: „Bisericile cetăți din Ardeal” de academician G. Oprescu, „Ceramica monumentală din Moldova în veacul al XV-lea în legătură cu decorul Mănăstirii Neamț” de Corina Nicolescu, „Meșterii constructori pietrari și zugravi din timpul lui Ștefan cel Mare” de H. Stănescu, „Arhitectura țărănească a Bucureștiului” de Paul Stahl și Paul Petrescu, „Metode sovietice de întocmire a monografiilor de artiști plastici” de Amelia Pavel și „Interpretarea elementelor etnografice de pe monumentul de la Adam Clisi” de Florea Florescu.

Sunt anunțate, dar nu se hotărăsc să facă pasul decisiv și, păstrând o rezervă capricioasă, își amână sosirea, de la o zi la alta, articolele tovarășilor Theodora Voinescu și Tudor Andrei. Articolul tovarășei Voinescu este gata și se află pe mâini bune, la odihnă, la tov. Berza, care trebuie să se refere asupra lui.

Tov. Florin Tornea s-a ținut de cuvântul dat. Ba l-a și depășit: 35 de pagini în loc de 30.

Secția de muzică așteaptă semnul unei baghete care să-i dea intrarea. I-am dat sugestia să înlocuiască bagheta cu un toc.

Pe ceilalți colaboratori care au promis studii și note dar nu au predat nimic, îi rugăm să-și ia angajamente precise și să le respecte.

La 31 octombrie tot materialul revistei trebuie să fie gata, revizuit, predat la Editură.

În legătură cu articolele aflate la redacție trebuie să menționăm contribuția valoroasă și inedită a lucrării tov. acad. G. Oprescu, calitățile substanțiale ale studiului tov. Corina Nicolescu, care, atât prin documentarea serioasă și abundentă cât și prin redactarea sobră, aduce un aport de bază sumarului acestui număr al revistei.

Tov. Paul Petrescu și Paul Stahl ar trebui să-și revadă articolul, redactarea fiind pe alocuri inegală.

În ultima clipă aflăm știrea că Secția de artă modernă și-a luat angajamente precise, urmând a preda articolele în ziua de 30 septembrie. Iar de la Horez redacția a primit o telegramă. Putem fi liniștiți. Nota tov. Zderciuc va fi prezentă la 25 septembrie, sună telegrama. Azi e în 27 și nu avem încă nota.

În schimb, un colaborator din Cluj, tov. Pervain a rămas cu totul insensibil la apelurile noastre telegrafice.

Pentru viitorul apropiat, urăm tovarășilor colaboratori predarea ușoară și punctuală, de calitate și dorim să nu li se împotmolească lucrările pe la tovarășii referenți.

Amelia Pavel

ANEXA 3

Pentru viața Institutului, apariția revistei „Studii și cercetări de Istoria Artei” constituie un eveniment cultural care umple de mândrie nu numai pe redactorii periodicului, dar și pe toți membrii instituției noastre, întrucât la baza cercetărilor publicate, stă, de cele mai multe ori, munca, îndemnul, sfatul și contribuția fiecăruia dintre noi, și, credem chiar și a personalului administrativ, care prin sprijinul și condițiile prielnice, prin climatul și buna atmosferă de creație care îi stămește în jurul nostru – ușurează și ameliorează munca tuturor.

Revista nu este numai un fruct individual, ci un rod al muncii întregului colectiv al Institutului, secție cu secție, om cu om, fiecare având o contribuție mai mică, mai mare sau mai valabilă.

După cum din haos s-a născut lumea, – astfel dintr-un noian de materiale, dintr-un amalgam de note, documente și recenzii, s-a plăsmuit și primul număr, care după un lent travaliu de triere și tehnoredactare – s-a cristalizat într-o formă și a căpătat o haină a cărei „croială” a rămas un bun câștigat.

Astfel, numerele viitoare au moștenit un calapod în care materialul se poate acum mișca mai lesne – efortul redacției putând fi concentrat în primul rând asupra fondului.

După cum e și firesc, numărul 3–4 (apărut aproape odată cu jurnalul nostru de perete) este cu mult superior primului. Și toate elogiile trebuie aduse Comitetului redacțional (care a suferit excelente remanieri), secretariatului de redacție (condus cu ordine, iscusință și pondere) și îndeosebi Editurii Academiei R.P.R. care a privegheat și tutelat cu sârg și grijă apariția neprecupețind niciun fel de sacrificiu și străduindu-se să ofere un aspect exterior care face azi din periodicul nostru nu numai cea mai serioasă, dar – o spunem cu sinceritate – cea mai frumoasă revistă din Republica Populară Română.

Cu un număr sporit de pagini și de hors-texte colorate (chiar dacă nuanțele sunt aproximative), culori care dau un aspect strălucitor periodicului, cu aportul mai consistent al secțiilor de artă populară și plastică nr. 3–4 are și unele slăbiciuni, de pildă:

- Toate recenziile asupra unor publicații vechi din 1953 și demult epuizate sunt tardive și inactuale, chiar pentru o revistă bianuală ce apare în 1955.
- Nu s-a pus încă o unitate perfect științifică în modul de alcătui notele din josul paginilor. În ce privește aspectul formal, noile „pagini de gardă” cu uriașele lor spații albe și cu acele ornamente care nu izbutesc să se integreze într-un tot armonios le socotim necorespunzătoare ca și micile cul-de-lampe, în chip de melcișori de cofetărie.

Am propune, dacă nu se poate găsi o formulă mai bună, să se renunțe la aceste demarcații și ciubucării și să nu se mai persevereze nici în polihromiile care trădează adevăratul colorit al picturilor.

În spațiul restrâns al gazetei noastre, ne mărginim la aceste câteva rânduri prin care salutăm cu bucurie apariția revistei, am zice, a con-soarei noastre.

Barbu Brezianu

ANEXA 4

A APĂRUT REVISTA INSTITUTULUI

Apariția celui dintâi număr al revistei „Studii și cercetări de istoria artei” a prilejuit de bună seamă bucurie tuturor. Revista a fost prețuită și epuizarea rapidă a întregului tiraj stă mărturie a interesului stărnit de această primă manifestare publică de amploare a Institutului nostru. Fiecare secție și-a adus aici aportul, publicând rezultatele unor cercetări care de ani de zile se ofileau între dosare sau care, în cel mai bun caz, făcuseră obiectul câtorva comunicări citite la sesiunile Academiei în fața unui auditoriu restrâns.

Nădărdim că de aici înainte revista Institutului, deschisă larg tuturor colaboratorilor, va fi pentru ei un stimulent pentru redactarea și publicarea unor articole de valoare care să oglindească munca desfășurată de ei.

Din experiența dobândită cu acest număr „școală” avem de tras și o serie de învățăminte. Secretariatul de redacție a trecut o lungă și anevoioasă probă. Întregul material trebuia coordonat pentru ca revista să aibă un aspect științific unitar. Din lipsă de experiență ne-am rătăcit însă de multe ori în detalii ce par astăzi ne semnificative, am fost prinși de amănunte în dauna unității întregului. Iată, de pildă, printre alte greșeli, una în legătură cu trimerile bibliografice din josul paginii, sunt în revistă nepermise variante:

La pag. 87 avem: autorul – titlul – volumul – ediția, locul și data – pagina;

La pag. 163 avem: autorul – titlul – locul – data – volumul – pagina;

La pag. 221 avem: autorul – titlul – locul – volumul – ediția – anul – pagina.

Ordinea din primul exemplu este cea bună; celelalte s-ar fi convenit să le unificăm. Într-o publicație științifică aceste deosebiri la un interval doar de câteva pagini nu sunt îngăduite.

Pentru ca revista să aibă acel aspect unitar pe care oricine e în drept să-l ceară de la o asemenea publicație științifică, trebuie însă ca toți colaboratorii revistei să cunoască și să respecte ei înșiși normele stabilite de Academia RPR să îngrijească textele din toate punctele de vedere: ortografie, sintaxă, completarea tuturor datelor, indicarea locului unde vor fi plasate fotografiile sau desenele, legendele lor respective, evitarea repetițiilor, a cacofoniilor, îngrijirea stilului și respectarea unității măcar înăuntrul aceluiași articol, astfel încât să nu se mai repete greșeala, de pildă, a ortografierii unui nume în două feluri (Aristița Romanescu).

Revista Institutului a fost pentru tot colectivul nostru un greu examen. Aspectul ei grafic strălucitor ascunde o serie întregă de cusururi de care suntem vinovați și care pe viitor trebuie și pot fi evitate.

Au fost însă limpezite numeroase probleme tehnoredacționale. De aceea, ținându-se seamă de criteriile aduse și de cele ce se vor mai aduce, se va putea trece acum mai ușor la îmbunătățirea atât a conținutului revistei cât și a formei, pentru ca această publicație a Institutului nostru să aibă din toate punctele de vedere un caracter și un nivel științific și grafic cât mai ridicat.

Barbu Brezianu

ANEXA 5

DESPRE CUM ESTE ȘI CUM AR TREBUI SĂ FIE COLABORAREA TOVARĂȘILOR NOȘTRI LA GAZETA DE PERETE

Acum câteva luni, la apariția primului număr al gazetei de perete reorganizate, adresam tuturor colaboratorilor Institutului apelul de a face ca ea să devină un organism viu care să ajute efectiv la îmbunătățirea muncii Institutului și la mobilizarea colectivelor care-l constituie pentru sarcinile ce ne stau în față.

S-au făcut eforturi – e adevărat că unilaterale – pentru ca gazeta de perete să capete pe de o parte o înfățișare mai atrăgătoare decât înainte și pe de alta, prin conținutul ei, un caracter mai concret, mai legat de viața însăși a Institutului. Toate acestea în speranța că ele vor constitui un stimulent pentru tovarășii care trec mai mult sau mai puțin zilnic pe lângă panoul gazetei noastre.

Fără a ne declara învinși, fără a demobiliza, trebuie însă să mărturisim că apelurile și eforturile noastre n-au fost înțelese și că nu am reușit să comunicăm tovarășilor noștri spiritul nou în care concepeam gazeta de perete. Fără îndoială că vina pentru această situație revine în bună măsură colectivului de redacție al gazetei, care nu a găsit mijloacele cele mai bune pentru a face ca materialul publicat să fie cât mai apropiat și interesant pentru toți. Tovarășul Florin Tornea căruia, din lipsa altor colaboratori i-am solicitat de mai multe ori articole, ne scrie în ultimul trimis că gazeta de perete nu este atrăgătoare și mobilizatoare pentru că îi lipsește culoarea. Totuși în continuarea aceluiași articol, culoarea pe care o dă tovarășul Tornea constă în formularea, într-o formă literară, recunoaștem, a unor generalități care au un caracter vag și necontrolat, și de aceea nu pot aduce vreun folos nici Institutului în general și nici vreunui colaborator în parte.

Credem că în aceasta stă viciul fundamental al felului în care colaborează – atunci când colaborează - tovarășii noștri la gazeta de perete, în lipsa de caracter concret a celor mai multe din articole pe care le primim. Acest viciu are, la o cercetare mai atentă, rădăcini adânci și multiple, alături de fuga de critică el dovedește necunoașterea problemelor Institutului în ansamblul lor, sectarismul care caracterizează munca unor tovarășii, lipsa de interes a unora dintre noi pentru problemele colectivului de muncă al Institutului în genere, închistarea tovarășilor în munca pentru rezolvarea sarcinilor profesionale ce le revin și neglijarea sau chiar ocolirea muncii obștești. Pentru ca gazeta de perete să contribuie efectiv la cunoașterea de către toți cei care o citesc sau care s-ar cuveni să o citească a problemelor de muncă ale Institutului, credem că tovarășii noștri trebuie să iasă cu toții din sfera îngustă a preocupărilor de serviciu și simțindu-se factori de răspundere și activi în organizarea muncii întregului colectiv al Institutului, să contribuie la aceasta și prin fapta lor. În felul acesta suntem siguri că gazeta de perete ar deveni și mai concretă și mai colorată, dând expresie inițiativelor pornite din toate părțile – și nu numai de la unul sau altul din cei ce răspund de organizarea ei – și îndeplinindu-și adevărata ei menire.

Mircea Popescu

ANEXA 6

În cinstea zilei de 23 august secția de artă modernă și contemporană a Institutului de istoria artei își ia angajamentul să contribuie la organizarea arhivei predând fișele transcrise aflate la fiecare din membrii secției.

Tovarășul Remus Niculescu va da o notă peste plan pentru revista Institutului sau pentru presă.

Tovarășul I. Frunzetti va preda peste plan pentru rubrica „Discuții” a revistei „Arta Plastică”, pagini în legătură cu problema tipicului.

Tovarășul Mircea Popescu va da un articol pentru gazeta de perete și un material pentru presă.

Tovarășul Barbu Brezianu va da un articol pentru gazeta de perete și o notă pentru presă.

Tovarășa Amelia Pavel va da o bibliografie a materialelor sovietice de estetică și de istoria artei aflate la Institutul Româno-Sovietic și o notă pentru presă despre Expoziția de caricaturi.

Radu Ionescu – transcrierea și clasarea fișelor Tattaescu transcrierea documentelor găsite la arhivă.

Barbu Brezianu – un articol pentru gazeta de perete și o notă pentru presă

Mircea Popescu – predarea monografiei Iscovescu

Radu Bogdan – va face în acest trimestru materialul despre Perahim programat pentru trimestrul următor.

ANEXA 7

ARTA ÎN CEI 10 ANI DE LA ELIBERARE

23 August a însemnat și în cultura românească o revoluție pe care cu anevoie o poți cuprinde în câteva rânduri. A fost dat la o parte tot ce era sterp, cosmopolit, decadent sau formalist, iar artiștii noștri, îndreptându-se spre noi teme, au pornit să făurească o artă socialistă în conținut și națională, în formă. Îndrumări precise și luminoase au venit să călăuzească arta noastră pe acest făgaș sănătos al realismului socialist.

Viața nouă sub toate aspectele ei a determinat linia de dezvoltare a artelor care oglindesc într-o măsură tot mai mare adâncile prefaceri trăite în acest deceniu. Cunoașterea nemijlocită a vieții, participarea activă la luptă au făcut pe artiștii noștri să înțeleagă și să redea cu vigoare în operele lor însăși tema muncii și luptei poporului pentru construirea socialismului.

Muncitori, țărani și intelectuali – faptele lor mărețe ca și viața lor de toate zilele, curajul lor, dragostea de țară, lupta pentru libertate, figurile marilor patrioți ai clasei muncitoare, precum și marile personalități progresiste din istorie – au început să apară deopotrivă în toate artele: în muzică, teatru, pictură și sculptură. Peisajul însuși, odinioară atât de neutru, a căpătat o nouă semnificație devenind dinamic, înfățișând șantierele construirii socialismului cu toate prefacerile aduse de om naturii, strunite și stăpânite de el.

Realismul are de altfel în arta românească o veche tradiție: Aman, Andreescu, Grigorescu – Eminescu, Alecsandri, Caragiale, Creangă – Musicescu, Porumbescu, Enescu, i-au deschis căile pe care merg astăzi mai departe artiștii din generația actuală.

În acești ultimi 10 ani, cultura a fost repusă în adevărata ei valoare și patrimoniul artistic național a fost redat poporului. S-au organizat muzee și expoziții de stat, s-au deschis teatre și filarmonici și aceasta nu numai în marile orașe – Iași, București, Cluj – ci și în numeroase alte centre din țară. Au fost făurite monumente de artă atât de artiștii consacrați cât și de artiștii tineri în plină evoluție, ca de pildă sculptorul Demu, autorul monumentului în bronz al lui I.V. Stalin. Pe de altă parte arhitecți urbaniști de talent au participat cu avânt la înfrumusețarea orașelor prin construirea de edificii monumentale în amplasamente cât mai armonios orânduie.

Literatura, teatrul și muzica nu au trăit nicicând la noi o asemenea înflorire.

Numărul tipăriturilor ca și al spectacolelor a rupt zăgazul vechilor grafice și statistice. Muzica de masă, teatrul pentru popor, ca și toate celelalte arte puse în slujba poporului au luat un mare avânt, constituind unul din roadele cele mai de seamă ale „glorioasei decade”.

1944–1954 au fost, după cum spune maestrul Sadoveanu – „ani ai schimbărilor din temelie”, ani în care „o lumină a duhului, o primăvară a înnoirii străbat întinsul pământului românesc”.

Barbu Brezianu

ANEXA 8

EVIDENȚIAȚII NOȘTRI

Simion Alterescu	– pentru calitatea muncii sale profesionale, precum și cu privire la felul în care conduce secția și participă la activitățile Institutului.
Remus Niculescu	– pentru calitatea cercetărilor și studiilor redactate care aduc contribuții de seamă la cunoașterea istoriei artei românești.
Florea Florescu	– cu privire la seriozitatea cu care face cercetările de artă populară și pentru lucrările sale care aduc contribuții noi și însemnate în acest domeniu.
Mircea Popescu	– pentru calitatea muncii profesionale și pentru participarea la întreaga activitate a Institutului.
Mihai Florea	– pentru calitatea cercetărilor făcute și interesul deosebit cu care muncește pentru a evolua profesional și ideologic.
Radu Bogdan	– pentru lucrările sale care sunt redactate cu multă seriozitate, dovedind un nivel profesional și politic înalt.
Constantin Ionescu	– pentru deosebită conștiinciozitate și competență în munca de contabil-șef al Institutului pe care o desfășoară.
Florica Georgescu	– pentru deosebită conștiinciozitate și punctualitate în activitate.
Florica Boștenescu	– pentru deosebită conștiinciozitate în muncă.

ANEXA 9

30 DECEMBRIE

Sunt în viața oamenilor, a popoarelor, a statelor, evenimente care le schimbă din temelii destinul, istoria, înfățișarea. Un asemenea episod a fost, pentru poporul nostru, actul de la 30 Decembrie 1947. Proclamarea Republicii a constituit pentru noi, cei ce muncim în cadrul Institutului de Istoria Artei al Academiei R.P.R., începutul unei vieți noi, de frumoase înfăptuiri de pasionante și migăloase cercetări, în care fiecare dintre noi a simțit grija și sprijinul Statului democrat popular. De aceea, în ziua aceasta memorabilă a lui decembrie 30, salutăm din toată inima și întâmpinăm sărbătorește cea de-a 8-a aniversare a patriei noastre scumpe, Republica Populară Română.

29.XII.1955

G. Oprescu

ANEXA 10

BILANȚ DE ACTIVITATE ȘI PERSPECTIVE DE VIITOR

La capătul unui nou an de muncă și la sfârșitul primului plan cincinal al Institutului, se cuvine să privim în urmă și să facem bilanțul activității noastre în raport cu sarcinile ce ne reveneau fiecăruia în parte și Institutului în general.

Principala sarcină și preocupare a Institutului a fost și este de a studia tezaurul moștenirii artistice a poporului în toate domeniile de creație – de la arta populară la artele plastice, teatru și muzică – pentru a pune astfel temeiuri științifice acțiunii de valorificare a operei înaintașilor și totodată pentru a statornici criterii juste de apreciere a întregului proces de dezvoltare a artei în țara noastră.

Răspunzând acestei îndatoriri, colectivele Institutului au întreprins de-a lungul celor cinci ani de activitate laborioasă de cercetare de teren, în biblioteci, arhive și muzee, cercetări care s-au concretizat atât într-o serie întregă de monografii și studii parțiale, cât și în unele încercări de sintetizare a rezultatelor obținute.

Din prima categorie de lucrări se cuvine să cităm numeroasele studii cu privire la diferitele aspecte ale artei populare din regiunea Suceava și din zona Gorj, ca și cu privire la arta populară a minorităților naționale – maghiară și germană –, precum și lucrări ca „Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din vremea lui Ștefan cel Mare”, Monografia Mănăstirii Sucevița, monografiile și cataloagele științifice ale operei lui Theodor Aman, N. Grigorescu și Șt. Luchian – ultimele două în curs de redactare –, studiile despre Caricatura politică românească până la 23 August 1944 și cele privitoare la Artele plastice după 23 August 1944, Monografia Teatrului Național și monografiile Costache Caragiale și Matei Millo, ca și antologia critică „Evoluția concepțiilor despre teatru în cultura românească” din care au fost redactate până în prezent trei volume, studiile despre dezvoltarea teatrului în ultimii 11 ani și, în sfârșit, lucrările privitoare la Începuturile teatrului liric în țara noastră. Influența muzicii ruse și ajutorul muzicologiei sovietice în dezvoltarea creației muzicale românești și studiile despre înaintași ai muzicii românești de astăzi ca: Gavriil Musicescu, Ciprian Porumbescu, D. Kiriac.

Ca lucrare de sinteză, Institutul nostru nu a dat în acest prim cincinal decât scurta istorie a artelor plastice românești în R.P.R., în două volume, opera colectivelor, Secțiilor de artă feudală și de artă modernă și contemporană, dar a creat prin toate cercetările și lucrările efectuate premisele pentru redactarea în următorii cinci ani a unor importante lucrări de acest fel, cum sunt: „Istoria teatrului românesc”, „Istoria muzicii românești”, „Istoria picturii românești moderne”.

Deosebit de îmbucurător este faptul că, atât prin lucrările publicate și îndeosebi în revista Institutului care a reușit să reflecte în bună măsură activitatea cercetătorilor noștri, cât și prin participarea mereu mai largă și mai bogată a colaboratorilor Institutului la viața culturală a țării, a crescut continuu prestigiul instituției noastre care s-a impus ca principalul for științific în toate domeniile istoriei artei.

Toate acestea ne impun o exigență sporită față de lucrările noastre, o muncă stăruitoare și pasionată pentru îmbunătățirea neconținută a calității lor care trebuie să corespundă așteptărilor specialiștilor și publicului larg iubitor de artă. Succesele obținute până acum nu trebuie să ne facă să uităm lipsurile care au fost în activitatea noastră în această primă etapă, lipsuri care au provenit pe de o parte dintr-o defectuoasă organizare a muncii și pe de alta din insuficienta pregătire teoretică și de specialitate a unora sau altora dintre noi. Este absolut necesar ca printr-un efort colectiv, ca și prin munca de fiecare zi a fiecăruia dintre noi, să ne străduim să înlăturăm greșelile și deficiențele de până acum, pentru că numai în felul acesta vom putea face față cu cinste sarcinilor de mare importanță și de multă răspundere care ne așteaptă în noul plan cincinal.

Mircea Popescu

ANEXA 11

DESPRE CERCUL DE STUDII

Se numește „cerc” din mai multe motive. Mai întâi pentru că în ședințele lui referatele se țin prin rotație. Rotația este de cele mai multe ori, completă, adică de 360° (un cerc întreg). Așa că, revenind de unde a plecat, cercul indică drept referenți pe cei care au mai redactat și data trecută. Se mai numește cerc din cauza unei sinonimii: înlăuntrul lui se țin conferințe, iar conferințele provoacă discuții diametral opuse, care fac din cerc circ.

Deci: circ + conferință = circonferință.

Se mai poate presupune că numele de cerc vine de la caracterul de cerc vicios al discuțiilor, în rarele prilejuri când se discută pasionat și serios (căci, de obicei se duc discuții... circumlocutorii). Unii spun că ideea de a-l denumi cerc, vine de la caracterul de în-cerc-are pe care-l iau referatele. Sunt încercări, în sensul eseistic, acele referate în care referentul „și încercă puterile” sau referatele în care „se încearcă marea cu degetul”. Toți cei ce își încerc norocul într-un referat, se pomenesc încercuți (de opiniile opuse sau de spiritul cercului). Însuși tov. Alterescu a arătat că, adeseori, ideile care se expun la cerc sunt cam... circumscrise.

Cercul este și prilej de... circulări ale direcției. Ni se atrage atenția că dezbaterile lui trebuie să rămână confidențiale, căci este vorba de discuții în cerc închis. De la cerc și-a luat, probabil, denumirea și cel care, în cerc – e – tare, pe teren sau în bibliotecă se recomandă drept cercetător, (Așa îl cunosc și cercurile în care se învârt).

Aș mai putea adăuga că acest cerc e „de studii” în măsura în care direcția studiază mereu posibilitatea de a-l face să funcționeze ca pe roate.

Mai este, de asemenea, important să se știe că deși cerc, această formă de organizare a discuțiilor n-are nici o rază... de nădejde: problema lui este în centrul atențiunii cercurilor conducătoare ale institutului nostru. Totuși, nimeni nu pune problema decât prin tangentă. Secant, în miez, nu se poate ajunge, pentru că acesta e caracterul fatal al oricărui cerc: să umbli pe ocolite.

I.Frunzetti [semnătura înscrisă în cerc]

ANEXA 12

ARTICOLE OCAZIONALE

Târziu, e drept, totuși nu cu mai puțină emoție am primit îndemnul de a scrie ceva în legătură cu sărbătorirea lui 7 Noiembrie. Dacă aș fi un gazetar mare și cunoscut cititorilor gazetei de perete „Arta”, aș atrage atenția asupra unui fapt care, întâmplător sau neîntâmplător, se petrece cu regularitate de vreo trei ani și jumătate înapoi: la 1 Mai, 23 August și 7 Noiembrie, articolele cu caracter festiv îi sunt cerute semnatarului acestor rânduri. S-ar putea spune că am devenit titularul rubricii „articole ocazionale”.

Gurile rele, auzindu-mă că mă laud cu această cinste, m-au învățat să păstrez copii (cum se pare că se întâmplă prin unele instituții), de pe articolele în cauză, copii pe care să le prezint și la anul sau anii următori, având numai grija să le fac convenitele corecturi, după cum situația și relațiile internaționale s-au încordat, ori s-au destins.

Mărturisesc că nu am urmat niciodată sfatul acesta, nu numai pentru că nu ar fi fost onest din parte-mi, ci și pentru binecuvântatul motiv că sufletul omului simte deosebit, iar gândurile nu sunt nici ele aceleași, în fiecare an.

Acum 5–6 ani, eram deprinși să ne culegem urările de prin ziare și de pe pancartele colorate. Acum începem să ne căutăm cuvintele în inimă, în inima care s-a încălzit ascultându-l pe Oistrach. Acum 5–6 ani mulți mai cuvântau numai cu buzele rostind vorbe searbăde. Acum bucuria se strigă cu ochii, ochii care se umezesc văzându-l pe omul de legendă, Maresiev.

Așa stând lucrurile, cum ar putea gazetarul, fie el chiar și cel mai mic, să-și scoată din sertar aceleași articole de la un an la altul?

Mihai Florea

ANEXA 13

DIN REALIZĂRILE PRIMULUI TRIMESTRU

SECȚIA DE ARTĂ POPULARĂ

- Dezvoltarea textilelor în satele din scaunul Săliștei (G. Oțetea);
- Dezvoltarea pivelor și vâltorilor (Cornel Irimie);
- Ceramica lucrată cu mâna 25 pg. (Florea Florescu);
- Portul popular din Muscel 25 pg. (Florea Florescu);
- Portul popular în zona Jiului de Sus 25 pg. (Gh. Focșa);
- Evoluția cuptoarelor de ceramică din neolitic până în zilele noastre, studiu redactat de Florea Florescu pentru Societatea Poloneză de Etnografie.

SECȚIA DE ARTĂ FEUDALĂ

- La tema „Monumente de artă feudală din orașul Iași și împrejurimi” tov. Berza a redactat alte 30 de pagini în continuare la capitolul introductiv;
- Pentru studiul „Sculptura în piatră în sec. XIV–XVI în Țara Românească și Moldova”, tov. Musicescu a încheiat documentarea și a redactat în primă formă un capitol;
- Întreg colectivul a desfășurat o activitate de documentare mai ales bibliografică pentru lucrările prevăzute în plan.

SECȚIA DE ARTĂ MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

- Pentru monografia Grigorescu au fost redactate două capitole și o notă
Acad. G. Oprescu și R. Niculescu
- Pictura de gen după 23 august 1944 (A. Pavel și M. Popescu)
- „C.D. Rosenthal” monografie – o nouă formă (I. Frunzetti) despre pictorul bănățean Constantin Daniel și tov. Remus Niculescu despre sculptorul Ion Georgescu.

SECȚIA DE TEATRU

- Au fost redactate 50 de fișe pentru spectacolele ultimelor două stagii ale teatrelor din București;
- S-a predat la ESPLA volumul I din „Evoluția concepțiilor despre teatru” (întregul colectiv);
- S-a continuat documentarea pentru monografia „Matei Millo” și s-a început cercetarea pentru studiile: M. Pascaly, A. Romanescu, Al. Davilla, C.I. Nottara.

SECȚIA DE MUZICĂ

- S-a continuat documentarea pentru monografia „Enescu”;
- S-a redactat textul pentru „Albumul Enescu” (Tudor Andrei);
- S-a redactat cronologia pentru „Albumul Enescu” (N. Missir);
- S-a alcătuit „Albumul de fotografii Enescu”;
- S-a redactat în primă formă lucrarea „Istoricul Conservatorului din București până la 1919” (I. Nădejde);
- S-a redactat lucrarea „D. Dinicu și orchestra simfonică a MIP” (F. Foni);
- A fost redactat articolul „Al. Flechtenmacher și teatrul liric românesc” (N. Missir).

Redacția

ANEXA 14

PUBLICAȚII DE ARTĂ POPULARĂ

Paul Stahl

La una din ședințele de lucru ale secției de artă populară, a fost invitată Sonia Kovaceviciova, etnografă din Bratislava, venită să viziteze țara noastră și să ia contact cu cei ce se ocupă aci de problemele artei populare. Cu această ocazie a dăruit bibliotecii Institutului câteva publicații despre arta populară slovacă. Importanța lor ca și condițiile de prezentare grafică, foarte bune, au trezit interesul îndemnându-ne să privim și către publicațiile românești de specialitate din ultimii ani.

Printre acestea trebuie menționate în primul rând articolele din revista Institutului nostru, rezultat al cercetărilor făcute în cadrul Institutului, al căror conținut și mod de prezentare se îmbunătățește continuu. În aceeași vreme au apărut lucrări independente, formând fiecare un volum. Cele mai multe sunt îngrijite de ESPLA, în două colecții: seria de „Studii” și „Caietele de artă populară”. În prima au apărut „Ceramica din Hurez” de Paul Petrescu și Paul Stahl, monografia unui centru de ceramică din cele mai interesante. În cea de-a doua colecție, s-a tipărit până astăzi „Portul popular din Țara Oașului” de Tancred Bănățeanu, „Portul popular din Moldova de Nord” de Fl. B. Florescu, „Portul popular din Țara Oltului” de Cornel Irimie și „Portul popular al sașilor din Transilvania” de Iulius Bielz. Toate cele cinci lucrări amintite, scrise de către colaboratorii Institutului, au apărut în bune condiții tehnice. Deși de mici dimensiuni, prin caracterul lor de monografie, prin informațiile precise, prin temele speciale pe care fiecare le lămurește, pot fi socotite contribuții valoroase.

În Editura Tehnică au apărut lucrări despre arhitectura populară. Astfel în 1955 este prezentată publicului „Arhitectura din Muzeul Satului” de către Paul Petrescu, Paul Stahl și arh. Anton Dîmboianu, însoțită de un istoric al muzeului. În 1956 a apărut primul volum (despre Hunedoara), dintr-o serie de lucrări ce se ocupă de arhitectura populară românească pe regiuni, sub îngrijirea lui Florea Stănculescu, Adrian Gheorghiu, Paul Petrescu și Paul Stahl. La începutul acestui an a ieșit de sub tipar al doilea volum, referitor la arhitectura populară din Dobrogea.

Amintim și lucrarea despre „Arta populară în România”, scurtă prezentare făcută la editura în limbi străine. Ultimele lucrări apărute sunt cele ale Muzeului Bruckenthal din Sibiu, este vorba de „Pivele și Vâltorile din Mărginimea Sibiului” de Cornel Irimie, „Ceramica săsească din sudul Transilvaniei” de H. Hoffmann și „Aspecte etnografice ale Câmpiei Ardealului” de Nicolae Dunăre, lucrări deosebit de utile.

Mai semnalăm articolele cu caracter de popularizare din reviste, cum ar fi: „Arta plastică”, „Flacăra”, „Contemporanul”, „România de astăzi”. Lucrările publicate în buletinele muzeelor regionale păstrează însă caracterul pronunțat de studiu și pun la lumină deseori fapte interesante.

Din această trecere în revistă, se poate constata cum necesitatea de publicații de artă populară începe să fie împlinită. Totuși posibilitățile de lucru ale cercetătorilor de specialitate sunt mai mari și manuscrise destule așteaptă să fie cunoscute de public. Nu s-a tipărit încă nici o singură carte în Editura Academiei, deși studiile mai întinse sau cele cu un caracter tehnic pronunțat, importante pentru rezolvarea științifică a disciplinei noastre, nu își pot găsi locul printre publicațiile de artă ale ESPLEI sau ale celorlalte edituri care au scos până acum lucrări de artă populară, ci numai în Editura Academiei.

ANEXA 15

Mi-aduc aminte de sfârșitul anului 1947, când o voce găjăită nedepinsă cu rostirea curată a limbii române, dar unsă, prin grația lui Dumnezeu, ca voce regală, își dădea demisia, în pâlnia radio-difuziunii. Aveam 18 ani și cred că nu mai eram un copil. N-am zburdat de bucurie, fiindcă în capul unui elev de clasa a VII-a liceală, regele fie el și gângav, era urmașul la coroană al viteazului Mihai Vodă și al blajinului Alexandru. Se prăbușea „capul” țării și nu știam ce va urma.

Despre republică, în țara noastră, auzisem doar din opera lui I.L. Caragiale, de smintitul colonel Candiano Popescu, care se umpluse de rușine încercând să întemeieze republica de la Ploiești. Mai cunoșteam din dicționarul limbii latine sensul filologic al cuvântului „republică”, puține lucruri pentru a avea foarte multă claritate în gânduri și foarte multă limpezime în perspectiva ce se deschidea. Așadar, îmi părea rău că „bietul rege” demisionase și că țara noastră nu mai avea un „cap încoronat”.

A urmat curând studenția. Și am văzut că Republica deschidea cămine universitare și cantine, la București și în alte orașe, ca să încapă în ele aproape toți cei cinstiți și setoși de carte.

Au urmat cursurile de marxism-leninism și materialism dialectic, care, pe niște minți cumiști și neinițiate în ale filozofiei, ca ale noastre, au prins de minune, ajutându-ne să ne desmeticism și să înțelegem cele ce se petrec în juru-ne.

Au venit 21 de ani și Alegerile, când am împăturit pentru prima dată în viață un buletin de vot. Unii spuneau că nu sunt alegeri libere, fiindcă nu există decât un singur partid. Mi se pare însă că în acest partid încap toți cei de care e nevoie pentru conducerea treburilor publice. De ce ar mai fi nevoie și de alte partide, din moment ce Republica poate fi gospodărită de unul singur?

Au venit primii ani de serviciu, primele lefuri, la-nceput cam mici, e drept (348 lei pe lună), apoi mai mari, așa că acum aproape ne ajung. Se zice că o să se mai mărească, și nu e exclus.

S-au născut, din muncă, primele lucrări, articolașe, note care au adus oarecari drepturi de autor, dar mai cu seamă, mulțumire în suflet și mândrie (nu înfumurare, că atunci degeaba te mai chemi om învățat).

Au început și firele albe prin podoaba noastră capilară, la unii să apară, la alții să se îndesească, dar a crescut și gloria: avem eminenți colegi, unii drept este numai cu vecinătate de rubrică în condică și pe statele de salarii, care ne cinstesc țara peste hotare.

Ne apropiem de sfârșitul lui 1957, mă gândesc că s-ar putea să mă aflu iar, lângă aparatul de radio (pe care acum 10 ani îl ascultam la vecini și pe care acum îl ascult în camera mea – una singură, dar a mea) și să aud emisiuni interesante: „Prin sălile muzeului de artă al R.P.R..., împreună cu...”, „Pagini din istoria muzicii românești”, de criticul... etc., emisiuni în care, voci frumoase, fonogenice vor vorbi de una și de alta, de ale artei. Și o să se bucure inima în mine că sunt glasurile colegilor mei, pe care îi cunosc și care-mi întind, ca unuia mai mic, aproape în fiecare zi și aproape întotdeauna sincer, mâna.

Mă opresc nițel și mă uit în urmă. Timp de 5, din cei 10 ani, câți au trecut de la proclamarea Republicii, am mai fost încă elev și student. Ceilalți cinci m-au găsit tânăr cercetător intrat în slujbă la Institutul de Istoria Artei. În paranteză fiind spus, nu se gândea răposatul lemnar Ilie Florea, din cartierul Feroviarilor buzoieni, că feciorul său va ajunge vreodată slujbaş la cea mai înaltă instituție de cultură din țara românească. Dar minunea s-a petrecut, și asta fiind că o voce chinuită, bolnavă, a fost silită, acum 10 ani, să renunțe la coroană și să lase soarta țării pe mâinile norodului.

Mihai Florea

ANEXA 16

Există în istoria poporului nostru pagini deosebite prin conținutul lor patetic, pagini pe care limbajul artistic al cinematografului le poate reda cu măiestrie. Acest adevăr a fost cu prisosință demonstrat de cea mai recentă peliculă românească, filmul de evocare istorică „Tudor”.

O epocă de răscruce din istoria noastră, aceea a primei înfruntări de mari proporții între lumea feudalismului în descompunere și masele largi populare, vremea ce a precedat anul 1821 și luptele eroice din primăvara aceluia an, trăiesc sub ochii spectatorului prin chipurile și jocul numeroaselor personaje, panduri și clăcași, eteriști, boieri sau turci – într-un cadru istoric sugerat de fiecare amănunt și dominat de figura eroului principal „domnul Tudor”, pe care actorul Em. Petruț a înțeles cum să ni-l facă, o dată mai mult, apropiat. Există în acest film cu sute de actori – căci figurația merită titlul actoricesc, nu o dată – un aport al tuturor mijloacelor cinematografice la reușita noii producții a studiourilor noastre. Filmările ample, în cadre sugestive, muzica eroică împletită cu melodii populare, cuvântul, mereu cu grijă ales de scenaristul Mihnea Gheorghiu, pentru o cât mai bună conturare a fiecărui personaj, dau o valoare deosebită creației cinematografice a cărei regie o semnează Lucian Bratu.

„Tudor”, dovedindu-și meritele prin ecoul pe care îl are în rândurile publicului, constituie un nou pas înainte al cinematografului nostru, un succes de care se bucură fiecare iubitor al artei filmului.

Răzvan Theodorescu

ANEXA 17

Toată lumea știe câtă înțelepciune cuprinde zicala „...vara sanie, iarna car...” Și totuși înțelesul acestor vorbe cu tâlc mai scapă câteodată unora: în cazul de față celor care s-au angajat să rezolve practic problema încălzirii bibliotecii Institutului. Suntem în 5 decembrie – mai e nevoie de comentarii? – și abia acum s-au ivit, în sfârșit, oarecari semne concrete, apariția unor radiatoare, care îndreptățesc speranța că, poate nu va trece mult și lucrările montării și racordării lor vor începe. Până una alta, cititorul, oricât de sportiv și călit, după una ori maximum două ore de imobilitate, iese rebegit promițând, „qu'on ne l'y prendra plus”. Personalul bibliotecii, care rămâne în local opt ore și nu una ori două, cu moralul scăzut, dispăre adesea sub un morman de haine și broboade.

Din fericire, astă vară, când căldurile au fost neobișnuit de mari, în biblioteca Institutului – adevărata oază – era aproape la fel de frig. Contextul este totul...

Anca Costa-Foru

ANEXA 18

Activitatea științifică a Institutului nostru a fost caracterizată în anul care a trecut de efortul făcut în direcția concentrării muncii de cercetare. Statistic vorbind acest efort este ilustrat de faptul că în anul 1963 în planul Institutului au figurat numai nouă

probleme cu 25 de teme repartizate între cele cinci sectoare de cercetare: artă populară, artă medievală, artă plastică modernă și contemporană, istoria teatrului și istoria muzicii. Ponderea principală în activitatea institutului pe anul 1963 au avut-o în continuare problemele fundamentale de cercetare în vederea elaborării tratatelor generale de istoria artelor românești, a monografiilor de artiști și opere și a repertoriilor de opere de artă. „Istoria artelor plastice din România în secolul al XIX-lea”, „Istoria teatrului în România până la mijlocul secolului al XIX-lea”, „Istoria artei medievale românești” și „Tratatul de artă populară românească” sunt lucrări ce marchează, prin tema și prin amploarea lor, aportul științific al Institutului nostru la lămurirea unor probleme importante din domeniul istoriei culturii românești.

S-au obținut rezultate demne de a fi citate și în domeniul studiilor comparative de artă. Temele de colaborare cu Institutele de istoria artei din R.P. Bulgaria și R.S. Cehoslovacia cu privire la relațiile dintre arta populară și arta medievală românească pe de o parte și arta populară și medievală a țărilor respective pe de altă parte au scos la iveală aspecte noi ale acestor relații.

O parte din rezultatele muncii de cercetare științifică au văzut lumina tiparului în paginile revistei Institutului „Studii și cercetări de istoria artei”. Trebuie să spunem însă, că în ceea ce privește publicațiile, Institutul nostru întâmpină încă o serie de greutăți, lucrări terminate de câțiva ani negăsind spațiu tipografic.

Firește că este greu să dăm în aceste puține rânduri o imagine a muncii complexe pe care au depus-o cercetătorii Institutului de istoria artei. Se cuvine totuși să amintim cel puțin unele aspecte ale acestei munci. Astfel, în cursul anului 1963 s-au făcut progrese în organizarea muncii de documentare. Arhivele și fototecile secțiilor constituie azi o bază serioasă în munca de cercetare științifică. O contribuție importantă au adus-o în această direcție atât biblioteca Institutului cât și laboratorul foto.

La sfârșitul unui an de muncă este bine să privim și înainte, pentru a vedea, în mare, sarcinile ce stau în fața cercetătorilor. În anul următor, 1964, Institutul își va axa în continuare activitatea pe temele fundamentale amintite la început, dar își propune în același timp să-și extindă cercetările în domenii noi: istoria cinematografiei și teoria artei. O sarcină deosebită este cea a publicării la timp a celor două reviste în limba română: „Arte plastice” și „Teatrul și muzică”, ca și a revistei în limbi străine.

Realizările din anul ce a trecut să fie o garanție și un imbold în același timp, pentru munca anului viitor.

Paul Petrescu
Secretar științific al Institutului
de Istoria Artei

ANEXA 19

Odată cu împlinirea a zece ani de existență, revista noastră – acum revistele noastre – s-au văzut dintr-o dată în fața a noi și multe sarcini. Perspectiva unei largi difuzări în străinătate prin articole și recenzii scrise direct în limbile de circulație internațională a dat naștere noii preocupări de a lega subiectele asupra cărora medităm de viața și de creația artistică a altor popoare. Filiații și încrucișări de drumuri la care nu ne-am fi gândit niciodată sau pe care le-am uitat ne răsar în minte și fertilizează sumarele noastre. Datoria de a ne ține la zi cu informațiile bibliografice și desfășurarea vieții științifice ne îndeamnă să răsfoim mai activ decât până acum cărțile și revistele recent apărute, să scotocim memoria noastră sau să facem apel la cea a altora, pentru a nu uita niciunul din evenimentele importante care marchează progresele cercetărilor și gândirii noastre. Și chiar cruzimea termenelor de predare ne poate fi utilă: ne deprinde cu nevoia de a ne orienta rapid, de a ne coordona judicios activitatea, de a ne concentra cu pasiune asupra unei preocupări, de a ne bucura de un rezultat atins deplin.

Au devenit însă toate acestea realități efective ale muncii noastre, ori au rămas încă în stadiul dezideratelor? Febrilitatea care a domnit la acest început de an în redacția revistelor noastre, bunăvoința și efortul de a fi punctuali al unora dintre colaboratorii noștri ne fac să credem a întrevădea apariția unui nou spirit în muncă, adecvat sarcinilor ce ne revin. Dar apatia altora, sistematica nepăsare în nerespectarea termenelor de predare a unor articole anunțate și preluate de bunăvoie – „nesiliți de nimeni” – acum 7 sau 8 luni, împiedică vocația și dorința noastră de a fi optimiști până la capăt.

Să nădărdim, că totuși, vom fi în stare să biruim acest fel de greutăți, cât despre celelalte, născute din însăși complexitatea problemelor pe care avem a le rezolva cu toții, să le știm să le găsim sensul și rodnicia. Există cu siguranță și foarte prețioasă.

Amelia Pavel

ANEXA 20

Luni, 25 noiembrie 1963, a avut loc în Sala Sindicatului Academiei R.P.R. festivitatea de închidere a concursului gazetelor de perete organizat în cadrul unităților bucureștene ale Academiei R.P.R. în cursul anului 1963.

Înainte de decernarea premiilor a fost prezentat un raport amănunțit în care au fost analizate principalele probleme de conținut și formă, de inventivitate și diversitate, ridicate de activitatea gazetelor de perete pe anul în curs.

Pentru cei prezenți din partea Institutului nostru, ascultarea acestui raport a fost presărată cu câteva momente grele: gazeta colectivului nostru fiind citată în două rânduri, nu pentru aspecte pozitive – cum ne-am fi dorit – ci pentru aspecte negative. Oricât ar fi de dureros acest bilanț – sau tocmai pentru aceea – va trebui să reflectăm cu toată seriozitatea asupra activității noastre, în vederea îmbunătățirii ei pe viitor.

Spuneam că gazeta de perete a Institutului de istoria artei a fost citată de două ori. Prima oară a fost menționată între exemplele de gazetă care excelează prin materiale generale, fără o directă legătură cu aspectele imediate ale activității Institutului. Critica este în bună măsură întemeiată, deși nu trebuie trecută cu vederea graba comisiei de control care nu a remarcat că, la câțiva metri numai de gazeta de perete, există panoul „Cronica Institutului” cu știri din activitatea curentă. Totuși, dincolo de această

circumstanță, trebuie recunoscut că într-adevăr gazeta propriu-zisă nu a fost suficient de ancorată în problematica în neconținută schimbare a muncii Institutului, nu a contribuit suficient la dezbaterile sarcinilor de plan, nu a fost întotdeauna prezentă în acțiunile menite să îmbunătățească indicii de calitate. Este, desigur, o datorie de onoare a colectivului redacțional să schimbe această relativă pasivitate printr-o dinamică desfășurare de forțe puse în slujba sarcinilor politice și profesionale ce stau în fața Institutului nostru.

A doua oară, gazeta noastră de perete a fost citată printre exemplele în care critica și autocritica nu-și găsesc locul corespunzător, fiind îndeobște expresia unei autoliniștiri deloc compatibile cu sarcinile reale ale unei gazete de perete.

Sunt lipsuri serioase, care, sperăm că pe viitor vor fi lichidate. Este o sarcină imperioasă care trebuie să stea nu numai în atenția colectivului gazetei de perete, ci a tuturor tovarășilor din Institut.

Gazeta de perete trebuie să fie un instrument pentru îmbunătățirea activității în institut, o carte de vizită de prestigiu.

Vasile Drăguț

ANEXA 21

Toamna, început de an școlar pentru cei mici, ne transformă și pe noi, cei trecuți de vârsta școlii, în elevi. Începem și noi ca și ei un an în care vom adânci învățătura marxist-leninistă despre societate, istorie, cultură, artă etc. Seminarul teoretic din Institutul nostru este un excelent prilej de sistematizare, clarificare și aprofundare a problemelor de estetică. Planul tematic propus de tovarășul Mircea Popescu propagandistul cursului, cuprinzător și bine echilibrat, oferă o imagine complexă și totodată limpede asupra câtorva aspecte primordiale ale esteticii marxiste. Seminarul va decurge ca și în anul trecut pe baza unor referate și coreferate alcătuite de membrii cercului. Este necesar ca în mai mare măsură decât până acum referatele să fie fundamentate pe datele cele mai noi, pe o bibliografie mai largă și completă, astfel încât participanții să fie puși la curent cu ultimele teze în problema respectivă. Bineînțeles, se impune o atitudine critică, combativă, situarea pe pozițiile cele mai înaintate.

Paralel cu seminarul teoretic, va funcționa – pentru prima oară în Institutul nostru și un cerc de istorie P.M.R. – anul I, care va cuprinde pe tovarășii din sectorul administrativ. Cercul își propune să urmărească nu rememorarea unor date mai mult sau mai puțin cunoscute, ci explicarea și completarea lor în lumina ultimelor documente de partid.

Alți tovarășii vor frecventa ca și în anii trecuți ciclul de conferințe pe teme filozofice din cadrul Academiei R.P.R. și cercul de politică curentă în Institut.

Tuturor, le urăm spor la învățătură!

Elena Zottoviceanu

ANEXA 22

Deunăzi a avut loc în Institut tradiționalul Pom de Iarnă, spre bucuria copiilor, dar și a adulților, asupra cărora emoția și plăcerea celor mici s-au răsfrânt.

Mica festivitate a fost organizată din timp cu multă dragoste de către o comisie compusă din tovarășele Yvonne Oardă, Ana-Maria Popescu, Olga Flegont și Mioara Boștenescu. Eforturilor lor li s-a adăugat sprijinul material al comitetului sindicatului Academiei R.P.R.

Ca și în alți ani Moș Gerilă a fost foarte generos: jucării variate, cărți, dulciuri, hăinuțe, care au fost împărțite copiilor.

Colegele noastre s-au arătat neobosite în activitatea de procurare a darurilor și nu și-au precupețit timpul și osteneala în pregătirea înmânării lor.

Noi, părinții, care nu mai credeam în moșul bărbos și darnic, le suntem recunoscători în primul rând pentru spectacolul de fiecare dată emoționant – al febrilității deschiderii pachetelor de către copii, în fața bradului „cu cetina tot verde”.

Anca Costa-Foru